

Naishaastateltavien osuus ja roolit paikallislehdissä – Toteutuuko tasa-arvo?

Anne Soininen

Tekijä(t) Anne Soininen	
Koulutusohjelma Journalismin koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Naishaastateltavien osuus ja roolit paikallislehdissä – Toteutuuko tasa-arvo?	Sivu- ja liitesivumäärä 44 + 4
<p>Opinnäytetyössä tutkitaan naishaastateltavien osuutta ja rooleja paikallislehtien haastateltavina. Tutkimuksen lähtökohtana on vuoden 2018 paikallislehtikilpailun tulos, jonka mukaan naisten osuus paikallislehtien haastateltavista oli 45 %.</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaiset tekijät vaikuttavat siihen, että paikallislehdissä naiset näyttävät pääsevän henkilölähteiksi verrattain usein. Tavoitteen saavuttamiseksi haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Mitä ovat paikallislehtien yleisimmät juttuaiheet ja mitkä ovat paikallislehdissä haastateltavien ihmisten yleisimmät roolit? 2) Mitkä ovat paikallislehtien nais- ja mieshaastateltavien yleisimmät roolit? 3) Mistä mahdolliset erot tai yhtäläisyydet nais- ja mieshaastateltavien rooleissa johtuvat? 4) Millaisia ovat paikallislehtien toimitusten käytännöt haastateltavien valinnassa? <p>Tutkimusaineisto koostuu sekä valmiista, vuoden 2018 paikallislehtikilpailusta kvantitatiivisella sisällönerittelyllä kerätystä aineistosta että kolmen paikallislehden päätoimittajan puolistrukturoidusta haastattelusta, jotka on tehty tammikuussa 2019.</p> <p>Paikallislehtikilpailun tulosten mukaan paikallislehtien yleisimpiä juttuaiheita ovat kulttuuri ja viihde. Naiset pääsevät päätoimittajien mukaan esiin paikallislehdissä, koska juttuaiheet ovat ihmisläheisiä ja löytyvät tavallisen ihmisen elinpiiristä. Suurin osa paikallislehtien haastateltavista on tavallisia kansalaisia, ja se on myös yleisin naishaastateltavien rooli. Tämä vahvistaa naisen äänen kuuluvuutta paikallislehdissä.</p> <p>Naisia ja miehiä haastatellaan melko tasaveroisesti, kun he ovat kunnan viranhaltijoita, kauppiaita tai yrittäjiä tai kansalaisjärjestöjen edustajia. Miehiä haastatellaan eniten urheilualan edustajina, kun taas tätä roolia ei löydy naishaastateltavien yleisimpien roolien joukosta ollenkaan. Miehiä haastatellaan naisia useammin talous- ja elinkeinoelämää käsittelevissä jutuissa. Naiset taas pääsevät miehiä useammin haastateltaviksi kasvatusta- ja opetusalaan. Päätoimittajien mukaan erot heijastavat alojen todellista tilannetta.</p> <p>Päätoimittajien mukaan haastateltavien valinnassa on tärkeintä lähteen asiantuntemus. Nais- ja miesnäkökulmat tulevat esiin juttuaiheita ideoitaessa.</p> <p>Kun pohditaan sukupuolten tasa-arvon toteutumista haastateltavien valinnassa, on muistettava paikallislehtien luonne: uutisten lisäksi niissä on paljon aikakauslehtimäistä sisältöä, jossa korostuvat ihmisläheiset, tavallisesta elämästä kumpuavat aiheet.</p>	
Asiasanat Sukupuolten tasa-arvo, paikallislehdet, paikallislehtikilpailu, uutiset, henkilölähde	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen esittely ja perustelu	1
1.2	Tutkimusmenetelmä.....	3
2	Tietoperusta	4
2.1	Sukupuolten tasa-arvo, valta ja journalismi	4
2.2	Ketkä pääsevät ääneen uutisissa?.....	6
2.3	Naisten näkyvyys paikallislehdissä.....	9
2.3.1	Mikä on paikallislehti?	9
2.3.2	Paikallislehtikilpailu: 45 % henkilölähteistä naisia	10
3	Tutkimusaineistot ja -menetelmät	12
3.1	Paikallislehdistä kerätty kvantitatiivinen tieto ja sen analysointi	12
3.2	Päätoimittajien haastattelut ja niiden laadullinen sisällönanalyysi.....	14
4	Tutkimustulosten esittely ja analysointi.....	17
4.1	Paikallislehtien yleisimmät juttuaiheet ja haastateltavat.....	17
4.1.1	Kulttuuria ja kunnallispolitiikkaa.....	17
4.1.2	Haastateltavina tavalliset kansalaiset ja kunnan viranhaltijat.....	18
4.2	Ihmisläheisessä paikallislehdessä naiset pääsevät esille	19
4.3	Naisia haastatellaan eniten tavallisen kansalaisen roolissa.....	20
4.4	Mieshaastateltavat ovat useimmiten urheilijoita.....	22
4.5	Tasaiset osuudet kunnissa, järjestöissä ja yrityksissä	24
4.6	Toimitusten käytännöt haastateltavien valinnassa.....	26
4.6.1	Sukupuolten määriä ei mitata	26
4.6.2	Juttuaiheet ja näkökulmat ratkaisevat.....	27
4.6.3	Kaavoja olisi hyvä rikkoa	28
4.7	Tulosten yhteenvetoa: Miksi naisten ääni kuuluu?	29
4.8	Tulosten yhteenvetoa: Miten naisten ääni kuuluisi vielä paremmin?.....	32
5	Pohdinta.....	34
5.1	Tulosten arviointi.....	34
5.2	Tutkimusmenetelmien arviointi.....	37
5.3	Opinnäytetyöprosessin arviointi	39
	Lähteet	41
	Liitteet.....	45
	Liite 1. Haastattelukysymykset	45
	Liite 2. Paikallislehtien yleisimmät juttuaiheet.....	47
	Liite 3. Paikallislehtien haastateltavien roolit.....	48

1 Johdanto

Idea tähän opinnäytetyöhön syntyi, kun osallistuin journalismin opintojeni loppuvaiheessa vuoden 2018 paikallislehtikilpailun arviointi- ja palkintoraatiin. Puoli vuotta kestäneessä projektissa joukko journalismin ja kulttuuri- ja media-alan ammattikorkeakouluopiskelijoita valitsi Suomen parhaat paikallislehdet.

Yksi mielenkiintoisimmista projektin sivutuotteena saaduista tuloksista oli se, että paikallis-lehdissä haastatelluista tai muutoin kuulluista ihmisistä jopa 45 % oli naisia. Käytän sanaa ”jopa” siksi, että näin suuri prosenttiluku ei ole itsestäänselvyys. Naisten heikko näkyvyys ja kuuluvuus uutismedioissa on yhä ajankohtainen teema, vaikka aihetta on tutkittu ja siitä on keskusteltu vuosikausia. Viimeisimmän vuonna 2015 tehdyn kansainvälisen seuranta-tutkimuksen (GMMP) mukaan vain 24 % uutisten toimijoista eli jutuissa ääneen pääse-vistä ihmisistä on naisia. Meillä Suomessa puolestaan uutisoitiin aivan hiljattain, että tieto-konerobotin mittaama naisten osuus suomalaismedioissa oli vuonna 2018 alimmillaan vii-dennes ja ylimmillään runsas kolmannes. (WACC 2015; Simola 2019.)

Paikallislehdissä naisten ja miesten osuus henkilölähteistä on kuitenkin ollut – paikallis-lehtikilpailusta kerättyjen tietojen mukaan – jo ainakin kolme perättäistä vuotta sama, naisia 45 % ja miehiä 55 % (Tiiri 2.12.2018). Ei siis ole kyse siitäkään, että vuosi 2018 olisi sat-tunut olemaan paikallislehdissä tasa-arvon toteutumisen kannalta poikkeuksellisen hyvä vuosi, vaan trendi on kestänyt pidempään.

Miksi sitten paikallislehdissä naiset näyttävät pääsevän ääneen ja tulevan kuulluiksi huo-mattavasti useammin kuin muissa uutismedioissa? Ovatko paikallislehdet haastateltavien valinnassaan tasa-arvon edelläkävijöitä? Kiinnostuin ja lähdin selvittämään vastausta.

1.1 Tutkimuksen esittely ja perustelu

Tutkin opinnäytetyössäni naishaastateltavien osuutta ja rooleja paikallislehtien haastatel-tavina. Tavoitteenani on selvittää, millaiset tekijät vaikuttavat siihen, että paikallislehdissä naiset näyttävät pääsevän henkilölähteiksi verrattain usein. Tätä tarkoitusta varten haen vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Mitä ovat paikallislehtien yleisimmät juttuaiheet ja mitkä ovat paikallislehdissä haasta-teltavien ihmisten yleisimmät roolit?
- 2) Mitkä ovat paikallislehtien nais- ja mieshaastateltavien yleisimmät roolit?
- 3) Mistä mahdolliset erot tai yhtäläisyydet nais- ja mieshaastateltavien rooleissa johtuvat?

4) Millaisia ovat paikallislehtien toimitusten käytännöt haastateltavien valinnassa? Kiinnittääkö sukupuoleen huomiota haastateltavia valittaessa?

Sukupuolten välinen tasa-arvo on olennaisesti kytköksissä sekä sukupuolten yhtäläisiin oikeuksiin että vallan ja resurssien tasapuoliseen jakautumiseen. Varsinkin uutisten ajatteluun heijastavan sitä, kuinka yhteiskunnallinen valta on jakautunut (ks. esim. Mannila 2017, 9). Suomea ja muita Pohjoismaita pidetään tasa-arvon mallimaina, ja kuitenkin meillä naiset ovat edelleen aliedustettuina sekä uutisten aiheina että niiden lähteinä ja haastateltavina.

Journalismin tehtävänä on vahtia vallanpitäjiä, mutta yhtä tärkeää sen on seurata omia käytäntöjään. Journalisteilla on paljon valtaa – koko jutuntekoproosessi sisältää lukuisia päätöksiä, rajauksia, lisäyksiä, aiheen, näkökulman ja haastateltavien valintoja. Myös näitä vallankäytön välineitä on syytä tarkastella. Opinnäytetyöni tuo lisävalaistusta siihen, kuinka paikallislehtien toimitukset valitsevat haastateltaviaan ja kuinka tärkeä tekijä sukupuoli on tuossa valintaprosessissa.

Osallistun ajankohtaiseen tasa-arvokeskusteluun tutkimalla opinnäytetyössäni naisten näkyvyyttä ja kuuluvuutta paikallislehdissä. Pelkkä nais- ja mieshaastateltavien määrien tarkastelu ei kuitenkaan kerro koko totuutta tasa-arvon toteutumisesta. Siksi tarkastelen tutkimuksessani erityisesti sitä, missä rooleissa paikallislehtien nais- ja miespuoliset haastateltavat esiintyvät. Lisäksi tutkin paikallislehtien yleisimpiä juttuaiheita ja paikallistoimitusten käytänteitä haastateltavien valinnassa.

Tutkimukseni ei rajallisuutensa vuoksi pysty tarkastelemaan kaikkia sukupuolten välisen tasa-arvon ilmentymiä paikallislehdissä. Se ei esimerkiksi käsittele paikallislehtien uutisten ja juttujen sisältöä tarkemmin eikä sitä, mitä nais- ja miespuoliset haastateltavat jutuissa sanovat tai mistä näkökulmista naisista ja miehistä kirjoitetaan. Myös paikallislehtien kuvat ja niiden sisältö jäävät tutkimukseni ulkopuolelle.

Tutkimustani voidaan kritisoida siitä, että se käyttää luokittelussaan perinteistä binääristä sukupuolten jakoa naisiin ja miehiin eikä ota huomioon sukupuolen moninaisia ilmenemismuotoja. Käytän jaottelua naisiin ja miehiin, koska myös alan tutkimuksissa ja muussa aineistossa, joka käsittelee naisten näkyvyyttä mediassa, sekä omassa tutkimuksessani käytetyssä valmiissa aineistossa näin on tehty. On myös otettava huomioon, ettei lehtiteksteissä esiintyvien haastateltavien todellista sukupuoli-identiteettiä ole edes mahdollista tietää. Tässä opinnäytetyössä jako naisiin ja miehiin tapahtuu henkilön nimen perusteella.

On myös huomattava, että olen tutkimuksessani rajannut tasa-arvon kahden sukupuolen, naisen ja miehen, väliseksi. Yhtä tärkeää olisi tarkastella tasa-arvon toteutumista myös muiden eriarvoisuutta tuottavien erojen, kuten etnisyyden, uskon tai vammaisuuden, yhteydessä.

1.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni lähtökohtana on havainto, että paikallislehdissä naiset näyttävät pääsevän henkilölähteiksi verrattain usein. Tämä käsitys perustuu ennen kaikkea vuoden 2018 paikallislehtikilpailun (mutta myös vuosina 2016 ja 2017 pidettyjen paikallislehtikilpailujen) tuloksiin, joiden mukaan naisten osuus paikallislehtien haastateltavista on 45 %. Käsitystä tukee myös vastikään ilmestynyt uutinen, jossa tietokonerobotti oli verrannut naisten näkyvyyttä 15 suomalaismediassa. Tasa-arvobotin mukaan Suomen tasa-arvoisin lehti vuonna 2018 oli paikallislehti Koillissanomat (Simola 2019).

Omassa tutkimuksessani tutkin paikallislehtien naishaastateltavien osuutta ja rooleja kahden aineiston, valmiin kvantitatiivisesta sisällönerittelystä tuotetun aineiston ja itse keräämäni haastatteluaineiston, avulla. Koska tutkimukseni lähtökohta – 45 % paikallislehtien haastateltavista on naisia – perustuu vuoden 2018 paikallislehtikilpailun tulokseen, käytän yhtenä aineistonani muutakin samasta paikallislehtikilpailusta kerättyä tietoa. Tämä aineisto on koottu 87 suomalaisesta painetusta paikallislehdessä, joiden jokaiselle jutulle opiskelijat ovat paikallislehtien arviointiprojektissa tehneet kvantitatiivisen sisällönerittelyn Webropol-ohjelman kyselylomaketta käyttäen. Omassa tutkimuksessani analysoin ja tulkitin sisällönerittelystä saatuja taulukkoja ja tuloksia, jotka liittyvät paikallislehtien juttujen aiheisiin ja henkilölähteisiin sekä nais- ja mieshaastateltavien rooleihin.

Toinen tutkimusaineistoni koostuu kolmen paikallislehden päätoimittajan puolistrukturoidusta haastattelusta. Pyydän päätoimittajia kommentoimaan paikallislehtikilpailun tuloksia ja kysyn haastatteluissa myös paikallislehtien käytännöistä haastateltavien valinnassa. Teen haastatteluille laadullisen sisällönanalyysin, jonka tarkoituksena on saada aikaan yleinen ja tiivis kuvaus tutkimusaiheestani.

Tavoitteenani on muodostaa kahdesta aineistosta toisiaan täydentävä ja selittävä kokonaisuus, joka valottaa ja nostaa esiin tekijöitä, joiden vuoksi naiset näyttävät pääsevän ääneen paikallislehdissä verrattain usein.

2 Tietoperusta

Maaliskuussa 2018, kansainvälisenä naistenpäivänä, Helsingin Sanomat uutisoi, että lehden jutuissa esiintyvistä ihmisistä vain noin kolmannes on naisia. Tämän paljasti toimituksessa käyttöön otettu Tasa-arvobotti, tietokonerobotti, joka etsii verkkojutuista naisten ja miesten nimiä ja muita sukupuolisidonnaisia ilmauksia (kuten ”sisko”) ja laskee niiden perusteella naisten ja miesten osuuden. (Honkonen 2018; Yläjärvi & Ubaud 2018.)

Uutinen sai aikaan keskustelua naisten näkyvyydestä mediassa. Tammikuun 2019 lopussa kerrottiin, että Tasa-arvobotin seuraamista 15 suomalaisesta uutismediasta tasa-arvoisin oli Koillissanomat, jossa naisten osuus oli viime vuonna keskimäärin 38,7 %. Paikallislehti siis peittosi tasa-arvossa esimerkiksi Yle Uutiset, Iltalehden ja Helsingin Sanomat. (Simola 2019.)

Vaikka Tasa-arvobotti mittaakin pelkästään verkkojutuissa mainittujen naisten ja miesten lukumääriä, se on herättänyt toimitukset jälleen ajattelemaan naisten näkyvyyttä ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista journalismissa. Aihe ei kuitenkaan ole uusi media-tutkimuksen alalla.

2.1 Sukupuolten tasa-arvo, valta ja journalismi

Median ja sukupuolen tutkimus on monitieteistä, ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista journalismissa voidaan arvioida eri näkökulmista. Tämän opinnäytetyön tietoperustassa on aineksia muun muassa sukupuolentutkimuksesta ja feministisestä mediatutkimuksesta.

Sukupuolen käsite voidaan määrittää eri tavoin. Biologinen sukupuoli (*sex*) on synnynnäinen, ruumiillinen ominaisuus, jonka mukaan ihmiset jaetaan naisiin ja miehiin. Koska sukupuoleen liittyvät biologiset ilmentymät voivat olla moninaisia, THL suosittelee mieluummin käytettäväksi ilmausta syntymässä määritelty sukupuoli. Sosiaalinen sukupuoli (*gender*) rakentuu kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti ja tarkoittaa sukupuoleen liitettäviä rooleja, odotuksia ja merkityksiä. Sosiaalinen sukupuoli on yleensä kaksijakoinen. Juridisella sukupuolella viitataan henkilötunnuksesta ilmenevään henkilön lailliseen sukupuoleen, joka voi olla nainen tai mies. THL:n mukaan suositeltavin tapa määrittää yksilön sukupuoli on tämän itsensä määrittelemä sukupuoli-identiteetti. Se ei välttämättä ole sama kuin syntymässä määritelty sukupuoli ja voi olla muutakin kuin jompikumpi juridisista sukupuolista. (Puustinen, Ruoho & Mäkelä 2006, 17–18; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2019a.)

Tässä tutkimuksessa sukupuoliella tarkoitetaan yhteiskunnallisten käytäntöjen kautta rakentunutta sosiaalista sukupuolta, joka voi olla nainen tai mies.

Sukupuolentutkimusta on harjoitettu naistutkimuksen nimellä Suomessa jo vuosikymmeniä (Saresma, Rossi & Juvonen 2010, 9). Sukupuolentutkimus käsittelee sukupuolten välisiä eroja eri yhteiskunnallisissa konteksteissa ja sitä, kuinka eriarvoisuuteen vaikuttavia mekanismeja on mahdollista purkaa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b).

Tasa-arvon käsite viittaa tässä tutkimuksessa nimenomaan sukupuolten väliseen tasa-arvoon, jota tarkastellaan sukupuolentutkimuksen näkökulmasta. Tällöin sukupuolten tasa-arvo tarkoittaa ”sukupuolten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia sekä vallan ja resurssien tasapuolista jakautumista” (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019c). Omassa työssäni sukupuolten tasa-arvon toteutumista tarkastellaan journalismissa ja kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, onko sukupuolilla tasavertaiset mahdollisuudet päästä median kautta julkiseen keskusteluun eli kuuluvatko sekä naisten että miesten äänet tasavertaisesti uutisissa.

Sukupuolentutkimuksen suuntauksista varsinkin feministisen tutkimuksen keskeisimpiä tutkimusaiheita ovat yhteiskunnallisen vallan jakautuminen ja sukupuolten väliset valtasuhteet. Käsitteellä *feministinen* tutkimus on haluttu korostaa, että tutkimuksen tavoitteena on muuttaa epäoikeudenmukaiseksi koettua asiantilaa. (Saresma, Rossi & Juvonen 2010, 11; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019d.)

Valtaa voidaan tarkastella sukupuolen näkökulmasta eri tavoin. Robert Dahlin muotoileman yksiuolotteisen valtakäsityksen mukaan valta on resurssi, jota voidaan jakaa ja omistaa, ja sitä voidaan mitata numeroilla ja tilastoilla. Suomessa naiset ovat hyvin edustettuina eduskunnassa, mutta tilanne on toinen, kun tarkastellaan vaikkapa naisten sijoittumista talouselämän korkeille paikoille tai yritysjohtajiksi. (Kantola 2010, 80–81.) Pohjoismaisessa naistutkimuksessa on Kantolan mukaan puhuttu ilmiöstä, jossa valta pakenee naisilta: ”Kun naiset ovat päässeet mukaan politiikkaan, valtaa on siirtynyt poliittisilta päätöksentekijöiltä taloudelle ja markkinoille.” Kuntatasolla naiset ovat puolestaan sukupuoli-kiintiöiden myötä päässeet lautakuntiin ja hallituksiin, mutta ”valta on paennut kunnanvaltuustoista uusille kuntayhtymille, joissa naiset ovat aliedustettuina”. (Kantola 2010, 81.)

Ranskalaisen filosofin Michael Foucault’n mukaan valta on kaikkialla ja kaikissa käytännöissä, joissa ihmiset vaikuttavat toisiinsa (Kantola 2010, 84). Myös journalismiin ja kaksinaapaiseen sukupuolijärjestelmään on perinteisesti liittynyt vahvoja luokitteluja sukupuolten paikasta ja asemasta yhteiskunnassa (Ruoho & Torkkola 2010, 29). Päivi Korvajärvi, joka

on tutkinut sukupuolen merkitystä työelämässä, toteaa, että ”yhteiskunnalliset rakenteet muodostuvat ja toistuvat jokapäiväisissä käytännöissä ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, joissa itsestäänselvyyksinä pidettävät ajatusmallit ja mielikuvat suuntaavat toimintaa” (Korvajärvi 2010, 189). Siksi sukupuolistuneiden eli naisten ja miesten välisiä eroja ja eriarvoisuuksia ilmentävien rakenteiden muuttaminen vaatii niitä tukevien käytäntöjen tunnistamista ja muuttamista (Korvajärvi 2010, 184–185, 189).

Mediaorganisaation rakenteet, kulttuurit ja käytännöt muokkautuvat talon tavoissa ja toimistusten rutiineissa. Journalismin yhteiskunnallinen rooli on monitorointia, informaation välittämistä, mutta myös aktiivista julkisen keskustelun edistämistä ja vallan ja vallanpitäjien valvomista. Tällöin on hyvä muistaa, että journalismi ei ole vain neutraalia raportointia, vaan se sisältää lukuisia valintoja, mukaan ottamisia ja pois jättämistä. Myös journalismin sukupuolijärjestys rakentuu yksittäisten toimittajien konkreettisissa toiminnassa ja toimistusten käytännöissä, jotka perustuvat joko kirjattuihin ohjeistuksiin tai kulkevat hiljaisena tietona toimituksen journalistisesta kulttuurista. Sukupuolta tehdään journalismissa, ja journalismi myös tuottaa sukupuolta. Siksi on tärkeää, että journalismi tarkastelee myös itseään ja tekee näkyväksi sen omia sukupuolittuneita käytäntöjään. (Ruoho & Torkkola 2010, 79, 110–112, 201.)

Sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta ei ole yhdentekevää, kuinka naiset ja miehet pääsevät esiin ja kuinka heidät esitetään mediassa. Djerf-Pierren (2007, 2011) mukaan Pohjoismaissa suurimmat edistysaskeleet sukupuolten välisessä tasa-arvossa journalismin alalla tehtiin 1980- ja 90-luvuilla. Sen jälkeen kehitys on ollut hitaampaa tai jopa polkenut paikallaan.

2.2 Ketkä pääsevät ääneen uutisissa?

Varsinkin uutismedioilla on tärkeä osa demokraattisen yhteiskunnan ylläpitämisessä. Uutisten ajattelun heijastavan sitä, kuinka valta yhteiskunnassa on jakautunut. Uutisjuttujen katsotaan jopa useammin vahvistavan kuin heikentävän vallitsevia valtasuhteita. Siksi on tärkeää tarkastella, kuinka sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu uutisten sisällöissä: ketkä pääsevät uutisissa esiin ja ketkä jätetään niiden ulkopuolelle. (Mannila 2017, 9, 15; Ruoho 2006, 186.)

Sukupuolten representaatioita eli esityksiä uutisissa on tutkittu Pohjoismaissa 1970-luvulta lähtien, mutta erityisesti miesten mediasuhdetta on Ruohon ja Torkkolan mukaan tutkittu vain vähän. Tämän he tulkitsevat johtuvan siitä, että miehiä pidetään yksiselitteisenä kult-

tuurisena kategoriana. Naisten ja median suhdetta on sen sijaan tutkittu enemmän. Tutkimuksia on tehty esimerkiksi siitä, kuinka naiset esitetään tv-utisissa, millaisia rooleja heille tarjotaan tai mistä asemista he pääsevät puhumaan uutisissa. (Ruoho & Torkkola 2010, 41.)

Naisia ja uutisia käsittelevä tutkimus on Ruohon ja Torkkolan (2010, 42) mukaan usein perustunut määrien mittaamiseen. Naisten osuuksia on laskettu esimerkiksi toimittajista, haastateltavista ja esiintyjistä. Tasa-arvon kannalta olisi tärkeää kiinnittää huomiota määrien lisäksi myös esimerkiksi siihen, millaisissa rooleissa sukupuolet esiintyvät haastateltavina: aktiivisina tekijöinä vai passiivisina kohteina (Autio 2019). Tasa-arvoa olisi mielekästä tarkastella myös kartoittamalla teemoja ja aiheita, joista naiset ja miehet pääsevät uutisissa puhumaan.

Ruohon ja Torkkolan mukaan uutiset ovat miesten genre. Valtavirtauutisten rakenne on sukupuolittunutta eli valtaosa uutisten toimijoista, uutissubjekteista ja haastateltavista, on miehiä. Myös ”suurin osa virtavirtauutisista käsittelee politiikkaa, taloutta ja työmarkkinoita eli alueita, joiden organisaatioissa miehet ovat yleensä enemmistössä ja johtavissa asemissa”. (Ruoho & Torkkola 2010, 159.) Journalismin kulttuuriin on rakentunut käsitys ”kovista” ja ”pehmeistä” uutisista. Kovat uutiset, kuten talous ja politiikka, mielletään maskuliiniseksi, ja feminiinisinä pidettyjä pehmeitä uutisia ovat esimerkiksi henkilöjutut ja sosiaalipolitiikan uutiset. (Ruoho & Torkkola 2010, 64.)

Viime vuosina internetin, kansalaisjournalismin ja sosiaalisen median myötä yleisön ja vuorovaikutuksen rooli on tosin journalismissa kasvanut – ja sitä myötä viihteellisyys ja elämyksellisyys. Kun journalismin rooli on perinteisesti ollut tiedonvälittämistä ja kovat uutiset ovat olleet sen keskeistä sisältöä, nykyään on nähtävissä tendenssi, että myös ”pehmeitä”, tunteisiin vetoavia tarinoita ja keskustelun herättämistä pidetään yhtä arvokkaina tehtävinä journalismissa (Koljonen 2013, 70–71, 141).

Irma Halonen (1999, 81) toteaa, että vaikka naiset ovatkin suomalaisessa työelämässä yhtä aktiivisesti mukana kuin miehetkin, uutisdiskurssissa he eivät ole ”samalla viivalla” miesten kanssa. Tällä Halonen tarkoittaa sitä, että helpoimmin naiset pääsevät esiin uutisissa valtakurssin marginaalissa olevilla, perinteisillä naisvaltaisilla aloilla, kuten hoivatyöntekijöinä, opettajina tai kasvattajina. Uutisiin he pääsevät lisäksi silloin, kun he ovat saavuttaneet korkean aseman valtion tai talouselämän johtajina tai ilmentävät roolissaan feminiinisyyttä esimerkiksi vaikutusvaltaisen miehen puolisona, naisystävänä ja joskus myös äitinä. (Halonen 1999, 81–82.)

Edellä mainitusta Halosen tutkimuksesta on vierähtänyt jo tovi, mutta uudemmatkaan tutkimukset eivät silti juuri poikkea kahdenkymmenen vuoden takaisista. The Global Media Monitoring Project (GMMP) on kansainvälisesti kattavin projekti, joka mittaa sukupuolten tasa-arvoa uutismedioissa. Viiden vuoden välein projektissa selvitetään, kuinka paljon naisia ja miehiä esiintyy uutisten aiheina, toimittajina ja esittäjinä. Projekti aloitettiin vuonna 1995, ja viimeisin, viides selvitys tehtiin vuonna 2015. Tulosten mukaan kahdenkymmenen vuoden aikana uutisten tasa-arvossa ei kansainvälisesti juurikaan ole tapahtunut muutosta parempaan suuntaan. Naiset ovat aliedustettuina uutisissa, ja vain 24 % sanomalehtien, television ja radion uutisjutuissa haastatelluista tai muuten esitellyistä ihmisistä on naisia. Silloin kun naiset pääsevät uutisiin, he ovat raportin mukaan pääasiassa ”tähtiä” tai ”tavallisia ihmisiä”, eivät auktoriteetteja tai asiantuntijoita. (WACC 2015; WACC 2019.)

Vuoden 2015 GMMP-raportin mukaan Suomessa vastaava luku eli naisten osuus uutisissa esiintyvistä ihmisistä oli 27 % (luku sisältää sanomalehtien, radion ja television lisäksi verkkouutissivut ja Twitterin). Vain 17 % uutisissa esiintyneistä naisista esiintyi asiantuntijoina. Usein naiset esiintyivät yleisen mielipiteen (44 %) tai henkilökohtaisten kokemusten (39 %) esittäjinä. (Mannila 2017, 18, 25–26; Siivonen 2015, 5, 52.) Samoihin aikoihin viimeisimmän GMMP-raportin kanssa tutkijat Niemi ja Pitkänen tutkivat uutisten käyttämiä asiantuntijoita. Tutkimus osoitti, että 28 % suomalaisten uutismedioiden (Helsingin Sanomat, Yle, STT) käyttämistä asiantuntijoista oli naisia. Tutkimusaineisto oli kerätty kotimaan, ulkomaiden ja talouden osastojen uutisjutuista. (Niemi & Pitkänen 2016, 4–6.)

Joissain toimituksissa on ryhdytty kiinnittämään huomiota sukupuolittuneisiin käytänteisiin ja purkamaan niitä esimerkiksi seuraamalla säännöllisesti nais- ja mieshaastateltavien määriä, näkyvyyttä ja rooleja (Mannila 2017, 51; Ruoho & Torkkola 2010, 129). Naisten ja miesten nimiä ja lukumääriä voidaan laskea manuaalisesti, mutta markkinoilla on myös sähköisiä työkaluja. Ruotsalaisen Prognosis-yhtiön kehittämä Tasa-arvobotti analysoi sähköisiä uutisjuttuja ja etsii niistä naisiin tai miehiin viittaavia nimiä tai sanoja. Sähköiset työkalut eivät pysty tunnistamaan kaikkia kielen nyansseja, mutta niiden etuna on se, että niillä voidaan prosessoida suuria määriä dataa samanaikaisesti (Mannila 2017, 51).

Tammikuussa 2019 Suomen Lehdistö -lehti uutisoi, että ”viime vuonna naisten osuus oli suomalaismedioissa alimmillaan viidennes ja ylimmillään runsas kolmannes.” Luvut olivat Tasa-arvobotin mittaamia 15 eri lehden keskiarvoja vuodelta 2018. (Simola 2019.) Vaikka esimerkiksi Helsingin Sanomat on seurannut verkkojutuissaan esiintyvien naisten osuutta nyt jo vuoden, mainittavaa edistystä ei ole tapahtunut. Naisia on Helsingin Sanomien jutuissa vain 29,7 %, ja Helsingin Sanomat on vasta viidenneksi tasa-arvoisin Tasa-arvobotin seuraamista medioista (Simola 2019).

2.3 Naisten näkyvyys paikallislehdissä

Tutkimukset naisten näkyvyydestä uutisten aiheina ja toimijoina ovat keskittyneet suurimpiin uutismedioihin. Paikallislehdistä tämänkaltaista tutkimusta ei juurikaan ole. Tasa-arvobotin mukaan Suomen tasa-arvoisin uutismedia vuonna 2018 oli kuitenkin Koillissanomat (38,7 % naisia), joka on paikallislehti.

Myös Ruotsista tulee sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta positiivisia uutisia juuri paikallismedioista. Vuonna 2002 Västerbottens-Kuriren -lehdessä tehtiin sisällönanalyysi, joka paljasti, että vain 23 % lehden uutisissa esiintyvistä ihmisistä oli naisia, vaikka luki-joista yli puolet oli naisia (Falck 2014, 57). Lehti alkoi kuukauden välein mitata naisten määriä joka sivulla, joka jutussa, joka kuvassa. Tasa-arvon edistäminen ei jäänyt pelkkään määrien mittaamiseen, vaan toimitus muutti myös työtapaansa ja alkoi aktiivisesti etsimään naisia haastateltaviksi myös silloin, kun jutut käsittelivät politiikkaa, taloutta, yrityksiä – siis aloja, jotka ovat miesvaltaisia. Vuonna 2014 naisten osuus lehden uutisissa esiintyvistä ihmisistä oli saatu nostettua 49 %:iin. (Falck 2014, 57–59.)

2.3.1 Mikä on paikallislehti?

Paikallislehdet ovat uutismedioita, joiden uutiset ovat nimensä mukaisesti pääasiallisesti paikallisia. Tässä opinnäytetyössä paikallislehdestä käytetään Sanomalehtien Liiton määritelmää, sillä työni tutkimusaineiston muodostavat juurikin Sanomalehtien Liiton järjestämään paikallislehtikilpailuun osallistuneet paikallislehdet. Sanomalehtien Liitto (2019) määrittelee paikallislehden seuraavasti: ”Paikallislehti on vähintään kerran viikossa ilmestyvä tilattava maksullinen sanomalehti, jonka sisältö painottuu paikallisiin uutisiin, paikalliseen sisältöön ja ilmoituksiin painetussa sekä sähköisessä muodossa”.

Valtakunnallisista sanomalehdistä paikallislehdet saattavat erota ilmestymistiheydellään, mutta ennen kaikkea levikillään ja huomattavasti suppeammalla ilmestymisalueellaan. Koska paikallislehden maantieteellinen levikkialue on pieni, yleensä vain yksi tai muutama kunta tai kaupunginosa, myös sen pääasiallinen sisältö muodostuu alueellisesti kiinnostavasta journalismista (Kuutti 2012, 143). Harvahkon ilmestymistiheyden vuoksi paikallislehden ansioiden katsotaan olevan muualla kuin uutiskilpailussa päivälehtien kanssa. Ennen kaikkea paikallislehdillä on tärkeä rooli paikallisten yhteisöjen rakentajana ja paikkakuntien puolestapuhujina. (Ojajärvi 2014a, 87.)

Paikallislehdistä 2000-luvun alussa tehdyn seurantatutkimuksen mukaan paikallislehtien tärkeimpiä juttuaiheita olivat vuonna 2009 työ- ja elinkeinoelämä, harrastukset ja vapaa-

aika, kulttuuri ja urheilu. Keskeisiä toimijoita eli jutuissa ääneen pääseviä ihmisiä paikallis-lehdissä olivat paikalliset asukkaat (30,3 % kaikista toimijoista), yhdistysten edustajat (23,5%), kunnan virkamiehet (14,3 %) sekä vaaleilla valitut poliitikot (8,7 %). (Ojajarvi 2014b, 41–43.)

2.3.2 Paikallislehtikilpailu: 45 % henkilölähteistä naisia

Opinnäytetyöni idea syntyi opiskelijaprojektissa, jossa valittiin vuoden 2018 parhaat paikallislehdet Sanomalehtien Liiton järjestämässä paikallislehtikilpailussa. Paikallislehtikilpailu on järjestetty joka vuosi vuodesta 1963 lähtien, ja sen tarkoituksena on parantaa paikallislehtien laatua. Kilpailussa arvioidaan paikallislehtien näkökulmia, visuaalisuutta, vuorovaikutusta, journalistista järjestystä ja innovatiivisuutta. Vuosina 2016–2018 arviointiraati on koostunut Haaga-Helia ammattikorkeakoulun journalismin opiskelijoista. Vuonna 2018 mukana oli myös kaksi kulttuuri- ja media-alan opiskelijaa Metropolia Ammattikorkeakoulusta. Osallistuin itse paikallislehtien arviointiprojektiin vuonna 2018. Projekti aloitettiin toukokuussa 2018, ja se huipentui marraskuun alussa 2018 pidettyihin Suurin Lehtipäiviin, jossa palkittiin Suomen parhaat paikallislehdet.

Yksi mielenkiintoisimmista vuoden 2018 paikallislehtikilpailun aineistosta noussut tulos oli se, että naisten osuus paikallislehtien henkilölähteistä, haastateltavista tai muutoin kuuluisista ihmisistä oli jopa 45 %. Kilpailun arviointiraatityötä ohjanneen opettajan Sari T. Tiiron (2.12.2018) mukaan myös vuosina 2016 ja 2017 nais- ja mieshaastateltavien välinen suhde oli sama (45 % ja 55 %). Naisten osuus paikallislehtien haastateltavista (45 %) on keskiarvo, joka on laskettu kaikkiaan 87 eri paikallislehdestä, jotka osallistuivat vuonna 2018 paikallislehtikilpailuun yhdellä printtinumerollaan.

Prosenttiluku kuvaa nimenomaan henkilölähteitä eli niitä ihmisiä, jotka todella pääsevät ääneen tai tulevat muutoin kuulluksi kyseisissä printtilehdissä. Mukaan on luettu myös tapaukset, joissa lähde mainitaan erilaisin epäsuoran kerronnan keinoin, kuten ”Matti Meikäläinen kertoi organisaation tiedotteessa, että...”. Prosenttilukua ei voi suoraan verrata esimerkiksi Helsingin Sanomien ja 14 muun suomalaismedian käyttämän Tasa-arvobotin laskemiin prosentteihin, sillä nais- ja miesosuudet ovat eri tavalla kerättyjä. Paikallislehtiraadin tulokset kolmelta viime vuodelta kuitenkin antavat syvällisempää tietoa kuin Tasa-arvobotti, koska niissä keskitytään nimien ja nimitysten sijaan siihen, kenen ääni jutuissa kuuluu ja ketä on käytetty juttujen henkilölähteinä.

Toki hajonta eri paikallislehtien välillä on suuri: alimmillaan naisten osuus haastateltavista oli eräässä paikallislehdessä 14,3 %, suurimmillaan toisessa lehdessä jopa 82,1 %. Luvut

kertovat yhden lehden yhden numeron eli kilpailuun lähetetyn printtinumeron tilanteen, ja yksittäisen lehden eri numeroissa haastateltavien sukupuolijakauma saattaa vaihdella huomattavastikin.

Kokonaistulosta – naisten osuus henkilölähteistä 45 %, miesten 55 % – voidaan kuitenkin pitää luotettavana, koska kilpailuun ilmoittautuneiden lehtien kokonaismäärä oli varsin suuri, 87 kappaletta, ja koska tulos on laskettu näiden 87 lehden yhteensä 1528 jutusta. (Kaikkiaan juttuja analysoitiin paikallislehtiraadissa 3027 kappaletta, joista 50,5 % eli 1528 oli henkilölähteellisiä juttuja.) Myös se, että vuosina 2016 ja 2017 nais- ja mieshaastateltavien määrää ilmaisevat prosenttiluvut ovat olleet 45% ja 55 %, lisää tuloksen luotettavuutta ja antaa ajattelemisen aihetta: Miksi paikallislehdissä naishaastateltavien osuus on näinkin hyvä? Ovatko paikallislehdet käytännössään tasa-arvoisempia kuin muut uutismediat?

3 Tutkimusaineistot ja -menetelmät

Tässä luvussa kerron tutkimusaineistoistani ja siitä, kuinka toteutin tutkimukseni. Käytän tutkimuksessani kahdenlaista aineistoa, valmista aineistoa sekä itse keräämääni haastateluaineistoa. Valmis aineisto koostuu paikallislehdistä kvantitatiivisella sisällönerittelyllä kerätyistä tiedoista, jotka ovat keskeisiä oman tutkimusaiheeni kannalta. Toinen aineisto muodostuu kolmen paikallislehden päätoimittajan puolistrukturoidusta haastattelusta. Ta-voitteenani on muodostaa kahdesta aineistosta toisiaan täydentävä ja selittävä kokonaisuus, joka valottaa nais- ja mieshaastateltavien näkyvyyttä ja rooleja paikallislehtien haastateltavina sekä paikallislehtien käytäntöjä haastateltavien valinnassa.

3.1 Paikallislehdistä kerätty kvantitatiivinen tieto ja sen analysointi

Tutkimukseni valmis aineisto on koottu 87 suomalaisesta painetusta paikallislehdestä, jotka osallistuivat Sanomalehtien Liiton järjestämään paikallislehtikilpailuun vuonna 2018. Osa lehdistä osallistui samalla myös verkkolehtikilpailuun, mutta tässä opinnäytetyössä ei analysoida verkkokilpailun tuloksia. Puoli vuotta kestäneen paikallislehtien arviointiprojektin aikana yksitoista Haaga-Helia ammattikorkeakoulun journalismin opiskelijaa ja kaksi Metropolia Ammattikorkeakoulun kulttuuri- ja media-alan opiskelijaa analysoivat paikallislehtiä sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti. Opiskelijat tekivät jokaisen 87 lehden sisältämälle jutulle kvantitatiivisen sisällönerittelyn Webropol-ohjelmalla kesä-elokuun 2018 aikana. Sisällönerittely tehtiin kaikkiaan 3027 jutulle. Pelkkiä listauksia ei laskettu jutuiksi (esimerkiksi urheiluosion tuloslistaukset).

Kvantitatiivisessa sisällönerittelyssä käytettiin valmista Webropol-kyselylomaketta. Opiskelijat vastasivat jokaisen lehden jokaisen jutun yhteydessä useisiin kysymyksiin lehden rakenteesta ja juttujen aiheista ja sisällöstä, kuten ”Onko lehdessä lukijoiden mielipiteille varattu palsta tai sivut?”, ”Onko painetussa lehdessä viittauksia tai kehoituksia lehden verkkojulkaisuun?” tai ”Valitse erittelemäsi jutun tyyppi”. Kyselylomakkeen kysymykset oli laatinut paikallislehtiraadin ohjaaja Sari T. Tiiro. Sisällönerittelystä kertyi paljon lehtikoh- taista tietoa, jota hyödynnettiin yksittäisten lehtien arvioinnissa. Sisällönerittelyn ”sivutuot- teena” saatiin myös paljon *yleistä* paikallislehtiin liittyvää dataa, jota saatettiin hyödyntää lehtien yleisarvioinnissa mutta jota ei ollut mielekästä itse kilpailun yhteydessä perusteelli- sesti käsitellä.

Tässä opinnäytetyössä tarkastelen osaa tuosta hyödyntämättömästä tiedosta eli sellaista sisällönerittelystä saatua aineistoa, joka liittyy paikallislehtien juttuaiheisiin ja henkilölähte-

siin sekä haastateltavien sukupuoleen ja rooleihin. Tarkemmin sanottuna keskityn tutkimuksessani Webropol-kyselyn tuloksiin, jotka on saatu näiden neljän kyselylomakkeen kysymyksen vastauksista:

- Mitä juttu käsittelee? Valitse jutun ensisijainen aihealue. Jos juttu käsittelee mielestäsi useampaa aihetta, voit valita max kolme (3) aihealuetta.
- Kuka jutussa puhuu, kenen ääni kuuluu? Mitä henkilölähteet edustavat? Merkitse kustakin henkilölähteestä vain ensisijainen rooli.
- Jos henkilölähde on nainen/tyttö, mikä hänen roolinsa jutussa on?
- Jos henkilölähde on mies/poika, mikä hänen roolinsa jutussa on?

Opiskelijoiden suorittaman sisällönerittelyn jälkeen data-analyttikko Jussi Keinänen koosti sisällönerittelyn tulokset graafeiksi ja taulukoiksi. Tässä tutkimuksessa analysoin neljää omaan tutkimusaiheeseeni liittyvää taulukkoa ja teen niistä omia tulkintojani.

Taulukoiden tulkinnassa on tärkeää huomata, että vaikka taulukoissa esitetään prosenttilukuja, ne ovat vain suuntaa-antavia eivätkä tarkkoja, absoluuttisia prosenttilukuja. Tämä johtuu siitä, että sisällönerittelyssä oli kysymyksiä, joiden vastauksiksi oli mahdollista valita useampiakin vaihtoehtoja. Tällöin yhden kysymyksen eri vastausvaihtoehtojen yhteenlasketut osuudet saattavat ylittää sata prosenttia. On huomattava, että sisällönerittely on suoritettu *juttukohtaisesti* (eli erikseen 3027 jutulle). Esimerkiksi kohdassa ”Kuka jutussa puhuu, kenen ääni kuuluu? Mitä henkilölähteet edustavat? Merkitse kustakin henkilölähteestä vain ensisijainen rooli” opiskelija on voinut merkitä vastaukseksi sekä ”kunnan viranhaltija” että ”tavallinen kansalainen”, jos jutussa on ollut kaksi eri henkilölähdettä. Kaikkien juttujen yhteenlaskettua henkilölähteiden määrää ei tiedetä, joten en siis voi tutkimuksessani absoluuttisesti esittää, että xx % paikallislehtien henkilölähteistä on esimerkiksi kasvatusalan ihmisiä.

Sama pätee kolmeen muuhun kyselylomakkeen kysymykseen, joita käsittelem tutkimuksessani. Kaikissa niissä on ollut mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto, joten vastauskategorioiden yhteenlaskettu määrä voi ylittää sata prosenttia eikä tarkkoja prosenttilukuja voida siksi määrittää.

Tulokset ovat siis suuntaa-antavia, mutta aineiston määrä on kuitenkin niin mittava, että kyselylomakkeen vastauksista pystyy varsin luotettavasti päättämään asioiden välisiä *suhteita* – eli omassa tutkimuksessani paikallislehtien henkilölähteiden roolien suhteellisia osuuksia sekä paikallislehtien yleisimpiä juttuaiheita ja niiden suhteellisia määriä.

Käyn tutkimukseni alussa läpi paikallislehtikilpailun tuloksia. Pyysin tutkimusta varten haastattelemiltani päätoimittajilta myös mielipiteitä ja kommentteja paikallislehtikilpailun tuloksista. Liitän nämä kommentit osaksi tulosten analyysiä.

3.2 Päätoimittajien haastattelut ja niiden laadullinen sisällönanalyysi

Opinnäytetyöni toisena aineistona ovat kolmen paikallismedian päätoimittajan puolistrukturoidut haastattelut. Tein haastattelut tammikuun 2019 lopussa.

Taulukko 1. Tutkimushaastattelut

Haastateltava	Päivämäärä	Haastattelun kesto
Rannikkoseutu	25.1.2019	41 min 19 s
Ylöjärven Uutiset	30.1.2019	21 min 47 s
Pyhäjärven Sanomat	31.1.2019	42 min 15 s

Haastateltavani olivat Rannikkoseudun päätoimittaja Joni Koski, Ylöjärven Uutisten päätoimittaja Ville Mäkinen ja Pyhäjärven Sanomien vs. päätoimittaja Jaana Salo. Lehdet ovat pieniä paikallislehtiä. Päätoimittajat mukaan lukien Rannikkoseudun ja Ylöjärven Uutisten toimituksissa työskentelee kolme henkilöä ja Pyhäjärven Sanomissa kaksi henkilöä.

Valitsin juuri nämä lehdet siksi, että niissä naisten ja miesten osuudet haastateltavista olivat paikallislehtikilpailuun lähetetyssä printtilehdessä yhtä suuret, 50 % naisia ja 50 % miehiä. Toki kyseessä voi olla puhdas sattuma. Kyseessä on lehden yksi paikallislehtikilpailuun lähetetty printtinumero. On todennäköistä, että nais- ja mieshaastateltavien osuudet vaihtelevat lehden eri numeroissa. Kilpailullakin voi olla vaikutusta asiaan: lehdet saavat itse päättää, minkä lehden he kolmen ennalta arvotun viikon ajanjaksolta lähettävät kilpailuun. Kaikissa kilpailuun osallistuneissa paikallislehdissä naisten osuus haastateltavista oli 45 % ja miesten osuus 55 %.

Asiantuntijahaastattelun tarkoituksena on hankkia tietoa tutkittavasta ilmiöstä, ja haastateltava(t) valitaan joko heidän institutionaalisen asemansa vuoksi tai siksi, että he ovat muuten osallisia tutkimuksen kohteena olevassa prosessissa (Alastalo & Åkerman 2010, 373–374). Valitsin kyseisistä lehdistä haastateltaviksni juuri päätoimittajat siksi, että esimiehinä toimimisen lisäksi he myös itse kirjoittavat juttuja. He ovat alan asiantuntijoita, joilla on sekä käytännön kokemusta juttujen tekemisestä ja haastateltavien valinnasta että näkemystä tarkastella journalismin ilmiöitä ja käytäntöjä myös yleisemmin.

Haastattelut olivat puolistrukturoituja haastatteluja. Puolistrukturoitu haastattelu eli teema-haastattelu etenee etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Haastattelun aikana kysymyksiä voidaan syventää haastateltavan vastausten mukaan. Haastattelussa korostuvat ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset, kuitenkin niin, että haastattelun tarkoituksena on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88.) Koska haastatellut päätoimittajat edustivat lehtiä eri puolilta Suomea, tein haastattelut puhelimitse ja nauhoitin ne. Puhelinhaastattelussa menetetään tietysti henkilökohtaisen havainnoinnin mahdollisuus, mutta mielestäni tutkimusaiheeni kannalta se ei ole olennaista. Tärkeintä on haastattelujen asiasisältö.

Haastatteluissa pyrin löytämään vastauksia siihen, millaisia ovat paikallislehtien käytännöt haastateltavien valinnassa ja missä määrin sukupuolta mietitään haastateltavien valinnassa. Pyysin päätoimittajia kommentoimaan myös paikallislehtikilpailun tuloksia eli selittämään, mistä he ajattelevat naisten hyvän näkyvyyden paikallislehdissä johtuvan ja mistä heidän mielestään mahdolliset erot tai yhtäläisyydet nais- ja mieshaastateltavien rooleissa johtuvat. Tarkempi kysymyspatteristo esitellään liitteessä 1.

Litteroin haastattelut, minkä jälkeen tein haastatteluille laadullisen sisällönanalyysin. Sisällönanalyysillä voidaan Tuomen ja Sarajärven (2018, 117) mukaan analysoida kirjalliseen muotoon saatettua materiaalia, kuten artikkeleita, keskusteluja tai haastatteluja, systemaattisesti ja objektiivisesti. Sillä pyritään saamaan aikaiseksi tiivis ja yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysissä kerätty aineisto järjestetään johtopäätösten tekoa varten (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117).

Rajasin haastatteluissa esiin tulleen ylimääräisen tiedon pois ja erotin aineistosta oman tutkimukseni kannalta tärkeimmät tiedot. Määritin tiedon tärkeäksi sillä perustella, että se vastaa omiin tutkimuskysymyksiini. Kokosin aineiston teemoittain yhteen. Pelkistin haastateltavien rönsyileviä lauseita yksinkertaisiksi ilmauksiksi, jotka kokosin taulukkoon. Taulukosta pystyin helposti ja nopeasti näkemään, mitä mistäkin teemasta oli sanottu ja olivatko vastaukset samankaltaisia vai erilaisia. Koska haastatteluja oli vain kolme, suuria tilastollisia yleistyksiä en voi niiden perusteella tehdä. Laadullisen sisällönanalyysin tarkoituksena onkin kuvata ja ymmärtää ilmiötä ja antaa sille teoreettisesti mielekäs tulkinta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98).

Esittelen haastattelujen sisällönanalyysin tuloksia sekä tutkimukseni alussa paikallislehtikilpailun tulosten analyysin yhteydessä että tutkimukseni lopussa, jossa haastattelujen sisällönanalyysi muodostaa oman kokonaisuutensa. Siinä osuudessa valotan paikallislehtien toimitusten käytäntöjä haastateltavien valinnassa. Lopuksi teen yhteenvedon sekä valmiin aineiston analyysin että haastattelujen sisällönanalyysin pohjalta.

4 Tutkimustulosten esittely ja analysointi

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tuloksia ja analysoin niitä. Ensin käyn läpi oman tutkimukseni kannalta merkityksellisiä paikallislehtikilpailun tuloksia sekä paikallislehtien päätoimittajien mielipiteitä niihin. Sen jälkeen valotan päätoimittajien haastatteluiden sisällönanalyysin avulla sitä, miten naisten ääni kuuluu, kun paikallislehtien toimittajat valitsevat haastateltaviaan.

4.1 Paikallislehtien yleisimmät juttuaiheet ja haastateltavat

Tutkimuksessani käsitellään naisten ja miesten osuuksia ja rooleja paikallislehtien haastateltavina, mutta mielestäni aihetta ei voida tutkia ottamatta huomioon sitä, millainen paikallislehden sisältö ylipäänsä on sekä millaisia ovat sen tyypillisimmät juttuaiheet ja henkilölähteet. Siksi tarkastelin aivan ensimmäisenä kvantitatiivisesta sisällönerittelystä tuotettua taulukkoa, joka vastasi kysymykseen: ”Mitä juttu käsittelee? Valitse jutun ensisijainen aihealue. Jos juttu käsittelee mielestäsi useampaa aihetta, voit valita max kolme (3) aihealuetta.” Taulukko on esitetty liitteessä 2.

4.1.1 Kulttuuria ja kunnallispolitiikkaa

Liitteen 2 taulukon perusteella paikallislehtien viisi yleisintä juttuaihekatgoriaa ovat:

- Kulttuuri, taide, design, media, viihde
- Poliittinen päätöksenteko, kunta-/aluehallinto
- Rakentaminen, asuminen, kaavoitus, liikenne (väylät, kulkuvälineet)
- Kilpaurheilu
- Talous- ja elinkeinoelämä; teollisuus, kauppa, pankit, energia, yritykset, yrittäminen.

Kulttuuri ja viihde näyttävät taulukon mukaan olevan paikallislehtien yleisimpiä juttuaiheita. Paikallislehtikilpailun arviointiraadissa tähän kategoriaan tosin luokiteltiin hyvin monenlaisia juttuja, kuten vaikkapa kansalaisopistojen harrastuspiireistä kertovat jutut. Paikallislehdissä käsitellään runsaasti myös kuntapolitiikkaa, rakentamiseen ja liikenteeseen liittyviä aiheita, urheilua, taloutta ja yrittämistä. Verrattuna paikallislehdistä vuonna 2009 tehtyyn tutkimukseen (Ojajärvi 2014) paikallislehtikilpailusta kerätystä aineistosta löytyy samoja juttuaiheita, mutta eri järjestyksessä. Vuonna 2009 yleisin juttuaihekatgoria oli työ- ja elinkeinoelämä, kun se tässä aineistossa on vasta viidennellä sijalla.

4.1.2 Haastateltavina tavalliset kansalaiset ja kunnan viranhaltijat

Paikallislehtien arviointiin käytetyssä kyselylomakkeessa oli kolme henkilölähteiden tai haastateltavien rooleihin liittyvää kysymystä, joista ensimmäinen oli: ”Kuka jutussa puhuu, kenen ääni kuuluu? Mitä henkilölähteet edustavat? Merkitse kustakin henkilölähteestä vain ensisijainen rooli.” Taulukko vastauksista on esitetty liitteessä 3.

Liitteen 3 taulukosta käy ilmi, että paikallislehtien yleisimmät henkilölähteet ja haastateltavat kuuluvat seuraaviin kategorioihin:

- Tavallinen kansalainen, joka edustaa jutussa vain itseään
- Kunta-/aluehallinnon viranhaltija (esim. kunnaninsinööri, kaupunginjohtaja, nuorisosihteeri)
- Urheilija, aktiiviharrastaja, valmentaja, liikunnanohjaaja tms.
- Kauppias, muu yrittäjä, pienyrittäjä
- Kansalaisaktiivi tai kansalaisjärjestön edustaja.

Eniten paikallislehdissä haastatellaan aineistoni perusteella ns. tavallisia kansalaisia ja kunta-/aluehallinnon viranhaltijoita. Tämä tulos noudattelee Ojajärven (2014, 43) tutkimusta, jonka mukaan kaksi keskeisintä toimijaryhmää paikallislehdissä ovat paikalliset asukkaat tai yhdistykset sekä päätöksentekijät eli kunnan virkamiehet ja vaaleilla valitut poliitikot. Ojajärvi käyttää luokittelussaan toimijakategoriaa ”paikalliset yhdistykset”, jonka voisi katsoa vastaavan oman aineistoni kategorialla ”kansalaisaktiivi tai kansalaisjärjestöjen edustaja”.

Melko suuria haastateltavien ryhmiä paikallislehdistä kerätyn aineiston perusteella olivat myös talous- ja elinkeinoelämän edustajat (esim. tj., pankinjohtaja), asiantuntijat (professori, tutkija, järjestön asiantuntija tms.) sekä koulutuksen/kasvatuksen ammattilaiset (opettaja, rehtori, päiväkodin työntekijä tms.).

Kysyin paikallislehtien päätoimittajilta, minkälaiset aiheet heidän lehdissään korostuvat. Kaikki päätoimittajat painottivat, että paikallislehtien ydintä ovat juuri paikallisuus, pienet piirit ja sitä kautta tavallisesta elämästä kumpuavat aiheet. Pyhäjärven Sanomat on lukijoidensa kanssa niin tiiviisti tekemisissä, että päätoimittaja Jaana Salo kuvaa sitä ”kirjeenvaihdoksi.” Lukijoilta tulee pyytämättäkin paljon juttuvinkkejä ja palautetta, ja he myös odottavat saavansa niihin vastauksia. ”Perästä kuuluu kyllä, jos me satutaan menemään vähän väärään suuntaan”, sanoo Salo. Lehti reagoi vinkkeihin ja tekee niistä juttuja.

Rannikkoseudussa, Ylöjärven Uutisissa ja Pyhäjärven Sanomissa kirjoitetaan kaupungin tai kunnan päätöksistä, mutta samaan aikaan pyrkimyksenä on ihmisläheinen journalismi. Tärkeitä aiheita, kuten paikkakunnan ongelmia, tuodaan jutuissa esille ihmisten kautta. Rannikkoseudussa on tietoisesti pyritty vähentämään kunnallispolitiikan uutisia ja keskittyy juttuihin, joilla on merkitystä paikallisille yhteisöille.

”On tärkeää, että ihmiset tuntevat, että haastattelemme meidän yhteisömme ihmisiä emmekä tee niin elitistisiä juttuja. [...] Kun ihmiset tuntevat niitä paikallisia ihmisiä, niin niitä juttuja myös luetaan paljon ja lehti koetaan läheisemmäksi.”

Joni Koski

Vaikka tavoitteena olisikin juttuaiheiden monipuolisuus, aina se ei toteudu. Salon mukaan joskus uutisia tulee joka puolelta niin paljon, että lehti tulee niistä täyteen eikä toimittajille jää vapaata valintaa sisältöön. Jos lehdestä tulee sen vuoksi politiikkapainotteinen, seuraava lehti yritetään tehdä vastaavasti sisällöltään kevyemmäksi.

4.2 Ihmisläheisessä paikallislehdessä naiset pääsevät esille

Paikallislehtikilpailun tulosten mukaan paikallislehden haastateltavista tai muutoin kuuluisista ihmisistä naisten osuus on 45 % ja miesten 55 %. Pyysin paikallislehtien päätoimittajia arvioimaan, miksi naisten osuus haastateltavista oli näinkin suuri. Kaikki kolme päätoimittajaa sanoivat, että syy löytyy paikallislehtien sisällöstä ja aiheista. Paikallislehdissä ei juurikaan kirjoiteta korkean tason politiikasta tai isoista yrityksistä, vaan aiheet löytyvät tavallisen ihmisen elinpiiristä.

”Isommat mediat haastattelevat enemmän ministereitä, toimitusjohtajia ja johtavissa asemissa olevia ihmisiä, ja niissä on enemmän miehiä. [...] Paikallisesti taas naiset ovat päässeet tasa-arvoisesti erilaisiin asemiin, joten ehkä heitä sitten valikoituu enemmän (haastateltaviksi).”

Joni Koski

”Paikallislehti on lähempänä tavallista ihmistä kuin isommat mediat – ja paikallinen. Emme tee juurikaan juttuja pörssiyrityksistä tai isoista organisaatioista, joiden väki on aika miesvaltaista. Paikallislehtitasolla on enemmän naisia tarjolla haastateltaviksi.”

Ville Mäkinen

”Pienellä paikkakunnalla juttukynnys on matalampi eli lehteen pääsevät vähemmän vakavatkin aiheet. Silloin haastatellaan tavallisia ihmisiä, joista yksinkertaisesti puolet on miehiä ja puolet on naisia. Jos sen sijaan käsitellään virallisempia, korkeam-

man uutiskynnyksen asioita, mennään tavallaan johtotasolle ja haastatellaan esimiesasemassa olevia ihmisiä. Ja siellä varmaan vielä näkyy epätasa-arvo jonkun verran.”

Jaana Salo

Salon mukaan naisten osuus paikallislehden haastateltavista voi olla melko suuri myös siksi, että pienillä paikkakunnilla naiset ovat hyvin aktiivisia yhdistys- ja harrastustoiminnassa. Naiset tiedottavat ja vinkkaavat tehokkaasti toimistaan, kun taas miesvaltaiset yhdistykset ovat ”hiljaisempia”, ja niihin toimitus ottaa useimmiten itse yhteyttä.

4.3 Naisia haastatellaan eniten tavallisen kansalaisen roolissa

Paikallislehtien arviointilomakkeessa oli kaksi kysymystä, jotka liittyivät henkilölähteiden sukupuoleen ja rooliin: ”Jos henkilölähde on nainen/tyttö, mikä hänen roolinsa jutussa on?” ja vastaavasti: ”Jos henkilölähde on mies/poika, mikä hänen roolinsa jutussa on?”.

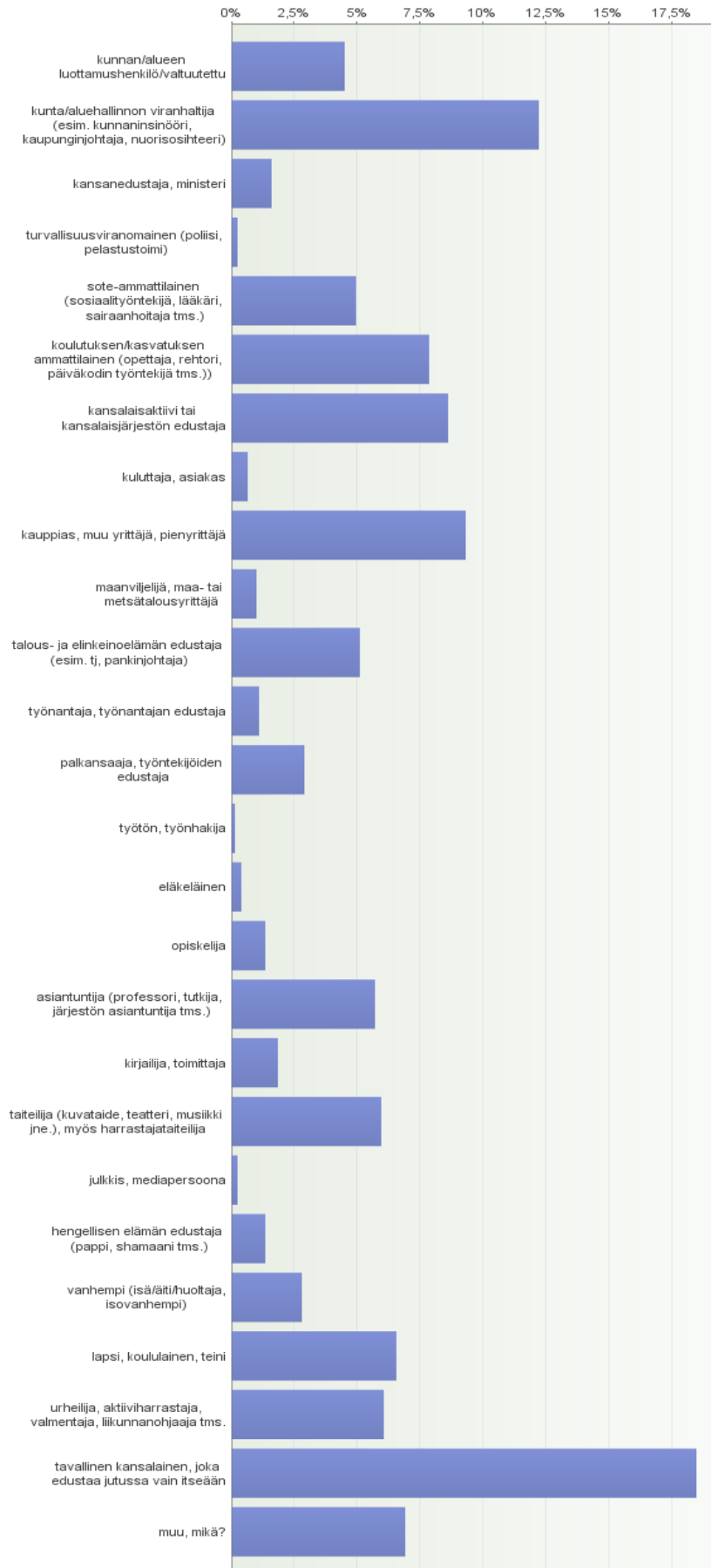
Alla olevan taulukon 2 mukaan yleisimmät naispuolisten henkilölähteiden roolit paikallis-lehdissä ovat:

- Tavallinen kansalainen, joka edustaa jutussa vain itseään
- Kunta-/aluehallinnon viranhaltija (esim. kunnaninsinööri, kaupunginjohtaja, nuorisosihteeri)
- Kauppias, muu yrittäjä, pienyrittäjä
- Kansalaisaktiivi tai kansalaisjärjestön edustaja
- Koulutuksen/kasvatuksen ammattilainen (opettaja, rehtori, päiväkodin työntekijä tms.).

Näistä tuloksista voidaan päätellä, että naishaastateltavien viisi yleisintä roolia ovat muutoin samat kuin kaikkien paikallislehtihaastateltavien yleisimmät roolit, mutta naisten ”viiden kärjestä” puuttuvat kokonaan urheilualan edustajat. Sen sijaan naishaastateltavien viidenneksi yleisin rooli on koulutuksen tai kasvatuksen ammattilainen.

Ylivoimaisesti eniten naisia haastatellaan tavallisina kansalaisina, jotka edustavat jutussa vain itseään. Myös miehiä haastatellaan tavallisina kansalaisina, mutta miehille se on vasta toiseksi yleisin rooli (ks. taulukko 3). Haastattelemani paikallislehtien päätoimittajat tarjosivat kaikki yhdeksi selitykseksi tälle erolle sen, että naiset ovat tietyllä tavalla avoimempia tai aktiivisempia kuin miehet. Ylöjärven Utisten Ville Mäkisen mukaan naiset suostuvat helpommin haastatteluihin kuin miehet. Samoilla linjoilla on myös Rannikkoseudun päätoimittaja:

Taulukko 2. Naispuolisten henkilölähteiden roolit paikallislehdissä (yli 100 %, n = 828 juttua)

”Voi olla, että naisten on helpompi kertoa henkilökohtaisista asioistaan julkisuudessa kuin miesten. Voi myös olla, että tämä on minun omaa keski-ikäisen miehen ennakoluuloa.”

Joni Koski

Pyhäjärven Sanomien Jaana Salon mielestä naiset myös aktiivisesti esittelevät omaa toimintaansa, niin kansalaisjärjestöissä kuin niiden ulkopuolellakin. Naiset saattavat vaikkapa tuoda esiin käsityöharrastuksensa ja pitävät sen tiimoilta näyttelyn, mikä sitten ylittää paikallislehden uutiskynnyksen.

Paikallislehdissä tehdään kahden päätoimittajan mukaan myös säännöllisesti henkilöjuttuja, joissa haastatellaan paikallisia ihmisiä. Niissä pyritään varta vasten toteuttamaan tasa-arvoa ja valitsemaan vuorotellen naisia ja miehiä haastateltaviksi.

Naisten viiden yleisimmän henkilölähderoolin joukosta löytyvät myös koulutuksen ja kasvatuksen ammattilaiset. Tätä roolia ei mieshaastateltavien ”viiden kärjestä” löydy. Kaikkien kolmen päätoimittajan mukaan tämä johtuu siitä, että kasvatus- ja koulutusala on naisvaltainen. Toimittaja ei juurikaan pysty valitsemaan, haastatteleeko naista vai miestä. Salon mukaan juuri alan naisvaltaisuuden vuoksi on myös todennäköistä, että ”jos alalla joku mies on, hän saatetaan tuoda esille juuri sen takia, ettei hän kuulu enemmistöön”. Ville Mäkinen toteaa, että on myös mahdollista, että varhaiskasvatus ja alakoulu ovat naisvaltaisia, mutta ylemmillä kouluasteilla on jo enemmän miehiä mukana, mikä puolestaan saattaa heijastua haastateltavien valintaan.

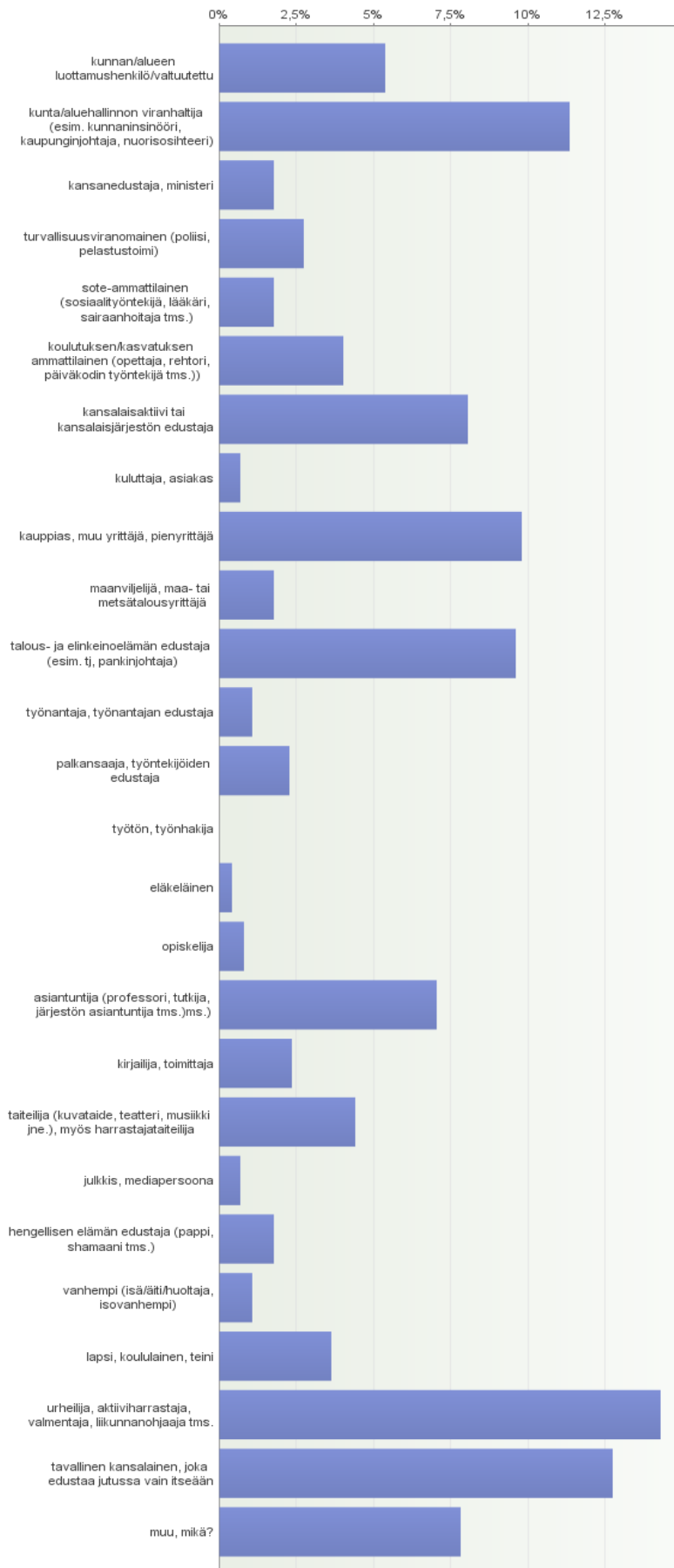
4.4 Mieshaastateltavat ovat useimmiten urheilijoita

Seuraavasta taulukosta 3 voidaan havaita, että yleisimmät miespuolisten haastateltavien roolit paikallislehdissä ovat:

- Urheilija, aktiiviharrastaja, valmentaja, liikunnanohjaaja jne.
- Tavallinen kansalainen, joka edustaa jutussa vain itseään
- Kunta-/aluehallinnon viranhaltija (esim. kunnaninsinööri, kaupunginjohtaja, nuorisosihteeri)
- Kauppias, muu yrittäjä, pienyrittäjä
- Talous- ja elinkeinoelämän edustaja (esim. tj., pankinjohtaja).

Viidestä yleisimmästä mieshaastateltavien roolista neljä löytyy myös kaikkien paikallislehtihaastateltavien viiden yleisimmän roolin joukosta. Ylivoimaisesti eniten miehiä kuitenkin

Taulukko 2. Miespuolisten henkilölähteiden roolit paikallislehdissä (yli 100 %, n = 1023 juttua)

haastatellaan urheiluun liittyvässä roolissa. Miesten ”viiden kärjestä” löytyvät myös talous- ja elinkeinoelämän edustajat, joita ei ole ollenkaan kaikkien paikallislehtihaastateltavien tai naisten viiden yleisimmän henkilölähderoolin joukossa.

Kun miestä haastatellaan paikallislehteen, hän liittyy kaikkein todennäköisimmin jollain tavalla urheiluun. Tässä roolissa hän esiintyy huomattavasti useammin kuin nainen. Paikallislehtien päätoimittajat katsovat sen johtuvan siitä, että miehiä on naisia enemmän mukana urheilu- ja seuratoiminnassa ja paikkakunnan seuratuimmat lajit – ne, joista myös kirjoitetaan eniten – saattavat olla sellaisia, joissa miehet dominoivat.

”Kyllä se johtuu ihan selvästi siitä, että poikajoukkueita tai -urheilijoita on niin paljon enemmän, ja niitä vetävät pääsääntöisesti miehet. Tyttöjoukkueita on vähemmän, ja niitä vetävät naiset. [...] Seuroissa on enemmän miehiä.”

Ville Mäkinen

”Meillä hiihto on isoin laji, ja toinen on jääkiekko. Molemmat ovat miesvaltaisia. Hiihtotoiminnassa ei ole mukana naisia, eikä heillä ole joukkuetta. Kaikki fanit ovat miehiä. Kaikki huoltojoukon tyypit ovat miehiä. Kaikki sponsorit ovat miehiä. Ei me voida haastatella naista, jos ei ole naisia.”

Jaana Salo

Joni Koski sanoo, että Rannikkoseutu-lehti pyrkii aidosti tuomaan esiin myös naisia urheilujutuissa. Urheilu ei Kosken mielestä ole kovin vetävä aihe eikä valtavasti kiinnosta lukijoita, joten urheilujuttuihin yritetään mieltä muitakin näkökulmia kuin ”vain sitä, että miehet pelaavat keskenään lätkää”.

Miesten viiden yleisimmän henkilölähderoolin joukossa olivat paikallislehtikilpailun tulosten mukaan myös talous- ja elinkeinoelämän edustajat. Tämä ryhmä puuttui kokonaan naisten kärkiviisikosta. Myös tämän päätoimittajat ajattelivat johtuvan siitä, että ala on miesvaltainen eikä tasa-arvo toteudu. Koska enemmistö alalla on miehiä, miehiä myös haastatellaan enemmän. Kuriositeettina mainittakoon, että kaikki haastateltavat muistelivat, että heidän omassa kunnassaan tai lähiseudulla pankinjohtajat ovat kuitenkin monesti naisia.

4.5 Tasaiset osuudet kunnissa, järjestöissä ja yrityksissä

Viiden yleisimmän henkilölähderoolin joukossa naisten ja miesten osuus haastateltavista on tasaisin, kun haastatellaan kunta- tai aluehallinnon viranhaltijaa, kauppiasta tai muuta yrittäjää tai kansalaisjärjestön edustajaa. Näiden roolien määrälliset osuudet nais- ja mieshaastateltavien joukoissa olivat aika lailla yhtä suuret.

Sen, että kuntapuolella haastateltavat jakoutuivat melko tasapuolisesti naisiin ja miehiin, kaksi haastattelemaani päätoimittajaa arveli johtuvan siitä, että kunnan viranhaltijoina ja luottamustehtävissä on töissä tasaisesti naisia ja miehiä.

”Voi olla, että naiset ovat kuntapuolella johtavissa asemissa yhtä lailla kuin miehetkin. [...] Kunnanhallituksissa pitäisi olla puolet naisia, ja lautakunnissa pitää yhtä lailla olla puolet naisia. Virkoja täytettäessä valitaan tietysti pätevin, mutta jos on kaksi yhtä pätevää hakijaa, niin voidaan ottaa myös tasa-arvo esille.”

Joni Koski

”Ainakin meidän kaupungissa sosiaali- ja nuorisopuolella on aika naisvaltaista ja taas kaavoituksessa tai yrityspalveluissa miesvaltaista. [...] Ehkä naisia ja miehiä vaan on tasaisesti kaupungilla töissä näissä rooleissa.”

Ville Mäkinen

Jaana Saloa tulos hieman yllätti. Hän arveli, että enemmistö kuntien viranhaltijoista – ja sitä myöten haastateltavista – on miehiä. On hyvä pitää mielessä, että paikkakuntakohtaiset erot ovat mahdollisia ja jopa todennäköisiä.

Myös kauppiassa, pienyrittäjissä ja muissa yrittäjissä naisten ja miesten osuus haastateltavista on yhtä suuri. Tähän paikallislehtien päätoimittajat tarjosivat useampiakin selityksiä. Heidän mukaansa yrittäjien joukossa on kenties tasaisesti naisia ja miehiä, nais- ja miesyrittäjiä valitaan tietoisesti tasapuolisesti haastateltaviksi, ja paikallislehdissä esiin pääsevät pienetkin yritykset. Ylöjärven Uutisia tulos yllätti; Ville Mäkinen arveli yrittäjissä – ja sitä myötä yrittäjähaastateltavissa – olevan enemmän miehiä.

”Yrityspuolella valitaan haastateltavat varmaan ihan tietoisestikin tasapuolisesti, kun toimittaja voi vaikuttaa asiaan enemmän.”

Jaana Salo

”Luulen, että yrittäjinä, varsinkin pienyrittäjinä, on ihan yhtä paljon naisia – isommissa yrityksissä ehkä vähemmän. Paikallislehdet tykkäävät haastatella ihan pien-tenkin yritysten henkilöitä, ja silloin myös haastateltaviksi valikoituu ihan yhtä paljon naisia ja miehiä. [...] Minulla on semmoinen näppituntuma, että meillä haastatellaan varmaan enemmän naisyrittäjiä kuin miehiä.”

Joni Koski

Naisten ja miesten osuus haastateltavista oli yhtä suuri myös silloin, kun he edustivat jotain kansalaisjärjestöä tai olivat kansalaisaktiivin roolissa. Haastattelemani päätoimittajat

arvelivat, että järjestöissä ja yhdistyksissä on yhtä lailla naisia ja miehiä, minkä vuoksi heitä myös haastatellaan tasapuolisesti. Pyhäjärvellä suurin osa järjestöistä on naisvaltaisia, mutta toimitus kompensoi omilla valinnoillaan sitä, että myös miehet pääsevät ääneen.

”Meillä on esimerkiksi tällä hetkellä lähes kaikkien eläkejärjestöjen puheenjohtajat naisia. SPR:ssä on naisia, Martoissa on naisia. Naisyhdistykset ottavat meihin yhteyttä ja ovat aktiivisia meidän suhteen. Miehillä on varmaan yhtä paljon yhdistyksiä, mutta he eivät tiedota toiminnastaan. Me itse otamme yhteyttä miesvaltaisiin yhdistyksiin eli pidämme tasapuolisuutta tavallaan itse yllä.”

Jaana Salo

4.6 Toimitusten käytännöt haastateltavien valinnassa

Tässä osiossa käsittelen paikallislehtien toimitusten käytäntöjä haastateltavien valinnassa. Kysyin päätoimittajilta, mitataanko tai seurataanko nais- ja mieshaastateltavien määriä toimituksissa, mitkä seikat ovat haastateltavien valinnassa tärkeimpiä ja pitäisikö haastateltavien valinnassa kiinnittää enemmän huomiota sukupuolten väliseen tasa-arvoon niin, että sekä naisten että miesten äänet kuuluvat tasaveroisesti.

4.6.1 Sukupuolten määriä ei mitata

Valitsin haastateltavikseni tähän opinnäytetyöhön sellaisten paikallislehtien päätoimittajat, joissa sekä nais- että mieshaastateltavien osuus oli 50 %. Haastatteluissa kävi ilmi, että jokaisessa lehdessä prosenttiluku oli siinä mielessä sattuma, että mikään näistä lehdistä ei mittaa naisten ja miesten määriä tai osuuksia millään sähköisellä ohjelmalla tai perinteisemmällä tukkimiehen kirjanpidollakaan.

Nais- ja mieshaastateltavien määrät eivät sellaisenaan ole toimitusten keskustelujen keskiössä, eikä lehdissä ole tehty asian tiimoilta mitään virallisia linjauksia tai ohjeistuksia. Naisten ja miesten osuudet saattavat tulla puheeksi silloin, kun suunnitellaan seuraavaa lehteä, mietitään asiantuntijoiden valintaa tai juttuaiheita: mistä ja kenelle juttuja tehdään.

”Jos teemme laajemman juttukokonaisuuden, johon otetaan muutamakin asiantuntija, niin silloin katsotaan, etteivät ne kaikki ole samaa sukupuolta. Mutta aika usein jutut ovat yhden tai max kahden asiantuntijan haastatteluja, niin silloin ei (katsota).”

Ville Mäkinen

Rannikkoseudun ja Pyhäjärven Sanomien päätoimittajat kertoivat lehdissään olevan yhden juttuformaatin, jossa tasa-arvon määrällistä toteutumista tarkkaillaan jatkuvasti: henkilöhaastattelu. Haastatteluun valitaan tasapuolisesti paikkakunnalla asuvia naisia ja miehiä. Tässäkin saattavat aihe ja näkökulma olla Jaana Salon mukaan vielä haastateltavan sukupuoltakin merkittävämpi tekijä: ”Haluamme, että aiheemme olisivat sellaisia, että sekä miehille että naisille olisi tasapuolisesti luettavaa.”

Salo totesi myös, että aina ei ole edes mahdollista valita haastateltavaa itse. Kun toimitus ottaa yhteyttä esimerkiksi johonkin organisaatioon, organisaatio itse ehdottaa haastateltavaa. ”Emme voi määrätä, että haluamme sieltä jonkun naisen, vaan sieltä tulee usein heidän suosittamansa ihminen.”

4.6.2 Juttuaiheet ja näkökulmat ratkaisevat

Kun juttuun aletaan etsiä johonkin tiettyyn ammattirooliin sopivaa haastateltavaa, tätä ei haastatteleminen päätoimittajien mukaan valita sukupuolen mukaan. Tärkeintä on haastateltavan asiantuntemus – se, että juttuun saadaan paras lähde.

”Lähtökohta on se, että valitaan paras asiantuntija tietylle aiheelle, ja jos häntä ei saada kiinni, valitaan toiseksi paras. Ykkösvaihtoehto on aina paikallinen asiantuntija.”

Ville Mäkinen

”Tietopohjaisissa jutuissa on ihan sama, onko haastateltava nainen vai mies. Henkilöhaastatteluissa ja harrastusjutuissa saatamme enemmän mieltä, että olisipa kiva, jos saisimme vähän vaihtelua – olisiko esimerkiksi ketään miestä, joka harrastaisi postimerkkeilyä.”

Jaana Salo

Muita haastateltavien valinnassa huomioitavia seikkoja on Salon mukaan myös se, että haastateltava ylipäänsä suostuu haastatteluun. Aina se, jota itse pitäisi parhaana vaihtoehtona, ei välttämättä halua tai uskalla tulla haastateltavaksi. Pienellä paikkakunnalla pitää Salon mielestä huomioida myös se, ettei sama ihminen olisi ihan hiljattain ollut lehdessä. ”Samat ihmiset ovat aktiivisia. Jos käsittelemme vaikka samaa yhdistystä useamman kerran, niin yritämme jututtaa eri henkilöitä. Aina ei ole aikaa syvällisesti mieltä, vaan on otettava se, kenet saa ensimmäisenä kiinni.”

Sukupuolesta keskustellaan haastateltavien roolien yhteydessä lähinnä silloin, kun mietitään juttujen aiheita ja näkökulmia. Lehdet ovat koko paikkakunnan lehtiä, ja lukijoille halutaan tarjota monipuolisia juttuja. Silloin myös nais-miesnäkökulma tulee keskusteluun, kertoo Jaana Salo. Pyhäjärven Sanomissa pohditaan asiaa viikoittain aina, kun seuraavaa lehteä suunnitellaan. Aiheita saatetaan vaihdella ja siirtää vaikka seuraavalle viikolle, jotta kussakin lehdessä olisi sekä nais- että miesnäkökulmaa.

Päätoimittaja Joni Koski sanoo, että Rannikkoseudussa tehdään tietoisesti sellaisia juttuja ja haetaan sellaisia aiheita, joista erityisesti naiset ovat kiinnostuneita. Silloin myös haastateltavaksi valikoituu usein nainen. Erityisesti naislukijoille sopivia aiheita voisivat Kosken mukaan olla esimerkiksi ihmissuhdeasiat ja kotiin liittyvät asiat.

Kahdessa haastattelussa tuli esiin, että haastateltavien valintaan saattavat vaikuttaa myös toimittajan sukupuoli ja kiinnostuksen kohteet.

”Ennen meillä oli naisvaltainen työpaikka. Kyllä sekin vaikuttaa, että naisten jutut ovat meille tutumpia ja meillä on verkostoja enemmän sinne suuntaan. Naiset pääsevät esille, koska me olemme naisia. Nyt meillä on uusi miestoimittaja, joka on kiinnostunut urheilusta, joten meillä on ollut nyt enemmän urheilu-uutisia kuin koskaan ennen.”

Jaana Salo

”Minun lisäkseni molemmat toimittajat ovat naisia ja itse asiassa avustajatkin ovat tällä hetkellä kaikki naisia. Voi tietysti olla, että naiset priorisoivat naisia haastateltavina enemmän, mutta en ole kysynyt. Omalta kohdaltani veikkaisin, että olen haastatellut naisia jopa enemmän kuin miehiä, mutta vaikea sanoa.”

Ville Mäkinen

Varsinaista ohjeistusta haastateltavien valintaan ei paikallislehtien toimituksissa anneta, vaan aiheista ja haastateltavista puhutaan tarvittaessa toimituksen kesken juttujen suunnitteluvaiheessa. Paikallislehtien toimitukset ovat pieniä, joten haastateltavien ideointiin saattaa osallistua koko lehdentekoporukka ilmoitusvalmistajaa ja toimitusjohtajaa myöten.

4.6.3 Kaavoja olisi hyvä rikkoa

Haastattelemieni päätoimittajien mielestä toimituksissa olisi hyvä pohtia tasa-arvoa, naisten ja miesten näkyvyyttä ja haastateltavien rooleja enemmänkin. Journalismin tulisi osallistaa edistää tasa-arvon toteutumista yhteiskunnassa.

”En sano tätä siksi, että näin kuuluu sanoa, mutta naisten äänen pitäisi kuulua kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa ihan samalla tavalla kuin miesten äänen. Ettei olisi niin, että naiset olisivat asiantuntijoina vain joissain kotiin liittyvissä tai sosiaalipuolen asioissa ja miehet olisivat kovan talouden ja politiikan asiantuntijoina, vaan molempia näkökulmia pitäisi tuoda tasa-arvoisesti esille.”

Joni Koski

Haastateltavien sukupuolta ja rooleja aktiivisesti miettimällä toimitukset voivat purkaa stereotyyppistä maailmankuvaa ja tarjota uusia ja tuoreita näkökulmia lukijoille. Haastatteleamalla vaikkapa ampumista harrastavia naisia lajin piiriin voidaan innostaa muitakin kuin miehiä.

”Se antaa lukijoillekin tilaa hengittää ja olla persoonallinen, kun haastatellaan persoonallisia ihmisiä – kun ajatellaan vaikka lapsia ja nuoria ja mitä vaikutteita he saavat. [...] On oikeastaan kiehtovampaa ja mielenkiintoisempaa rikkoa sitä kaavaa. Meillä on ollut talviteemassa esimerkiksi virkkaava mies.”

Jaana Salo

”Voisi olla mielenkiintoista tehdä tilasto omasta lehdestä ja selvittää, mihin aiheisiin on haastateltu kuinka paljon miehiä ja kuinka paljon naisia, ja sitten kääntää se muutamaksi kuukaudeksi ihan pääläelleen. Toisiko se vähän raikkautta juttuihin, jos rakennustöistä kertoisivatkin naiset?”

Ville Mäkinen

Se miksi tällaiset kokeilut jäävät monesti tekemättä tai miksi sukupuolten tasa-arvo ei aina toteudu haastateltavien valinnassa, johtuu kahden haastateltavani mukaan ainakin totuista, osittain tiedostamattomistakin käytännöistä. Toimitustyön arjessa ei myöskään aina jää aikaa kyseenalaistaa omia valintojaan.

”Se on kaavoissa – näin on aina tehty, ja sitten se on tuo kiire. Kun lehtiä tehdään pienillä resursseilla joka puolella, niin mistä sen ajan sitten ottaa tuohon pohdintaan?”

Ville Mäkinen

4.7 Tulosten yhteenvetoa: Miksi naisten ääni kuuluu?

Tutkimuksessani selvitin, millaiset seikat vaikuttavat siihen, että paikallislehdissä naiset pääsevät henkilölähteiksi verrattain usein. Tutkin paikallislehtien yleisimpiä juttuaiheita ja haastateltavien rooleja, nais- ja mieshaastateltavien yleisimpiä rooleja sekä niiden eroja ja

yhtäläisyyksiä ja lisäksi myös toimitusten käytänteitä haastateltavien valinnassa. Hain vastauksia kysymyksiini paikallislehtikilpailusta kerätystä valmiista aineistosta sekä paikallislehtien päätoimittajia haastatteleamalla.

Tämä yhteenveto perustuu kolmen päätoimittajan näkemyksiin niin heidän omista paikallislehdistään kuin yleisemmin paikallislehtikentästä sekä heidän tulkintoihinsa paikallislehtikilpailun tuloksista. Mukana yhteenvedossa on myös omia tulkintojani.

Naisten verrattain hyvään näkyvyyteen paikallislehdissä vaikuttavat esimerkiksi seuraavat tekijät:

1. Paikallislehtien juttuaiheet ovat ihmisläheisiä

Paikallislehtien aiheissa näkyy suuntaus ihmisläheisyyteen. Suurin osa paikallislehtien jutuista on paikallislehtikilpailun tulosten mukaan kulttuuri- ja viihdeaiheisia, ja vasta toiseksi eniten jutut käsittelevät poliittista päätöksentekoa ja kunta- ja aluehallintoa.

Ihmisläheistä journalismia korostivat työssään myös haastattelemani paikallislehtien päätoimittajat. Kaikissa haastatteluissa kävi ilmi, että lehtien toiminnan ytimessä ovat paikalliset uutiset, vuorovaikutus paikallisten ihmisten kanssa ja tavallisesta elämästä kumpuavat aiheet. Naiset pääsevät päätoimittajien mukaan esiin paikallislehdissä, koska juttuaiheet löytyvät tavallisen ihmisen elinpiiristä.

Paikallislehtien ihmisläheisen luonteen voi kenties havaita myös siitä, että paikallislehtikilpailusta kerättyjen tietojen mukaan vain 50,5 % paikallislehtien jutuista on uutisia. Näin ollen paikallislehdissä on monenlaisia muitakin juttutyyppisiä, kuten kolumneja ja henkilöjuttuja, joissa naisilla on mahdollisuus päästä esiin. Oman tulkintani mukaan pienillä paikkakunnilla ei myöskään aina tunnu olevan liikaa uutisoitavaa, ja siksi juttuaiheita mahdollisesti haetaan ihmisten tavallisesta elämästä. Kenties sekin, että paikallislehdissä on eniten kulttuuriaiheisia juttuja, kasvattaa naishaastateltavien osuutta.

2. Naishaastateltavat ovat useimmiten tavallisia kansalaisia

Paikallislehtiin haastatellaan eniten ns. tavallisia kansalaisia, ja myös naishaastateltavien yleisin henkilölähderooli on tavallisen kansalaisen rooli. Tämä vahvistaa edellä mainittua paikallislehtien piirrettä, että niissä kirjoitetaan tavallisesta elämästä kumpuavista aiheista. Päätoimittajien mukaan paikallislehdet eivät juurikaan kirjoita valtakunnan politiikasta tai

isoista yrityksistä, jotka ovat miesvaltaisia. Paikallistasolla naiset ovat päässeet tasa-arvoisemmin erilaisiin asemiin. Paikallislehtien juttuaiheiden skaala on monipuolisempi ja uutiskynnys matala. Siksi myös naishaastateltavia on enemmän.

Miehiäkin haastatellaan tavallisina kansalaisina, mutta miehille se on vasta toiseksi yleisin rooli. Kaksi haastattelemaani päätoimittajaa arveli tämän johtuvan siitä, että naiset ovat avoimempia kertomaan elämästään julkisuudessa kuin miehet.

3. Tasa-arvo toteutuu haastateltaessa kunnan viranhaltijoita, yrittäjiä ja järjestöjen edustajia

Tarkasteltaessa paikallislehtien yleisimpiä henkilölähderooleja naisten ja miesten välinen tasa-arvo toteutuu parhaiten, kun haastatellaan kunta- tai aluehallinnon viranhaltijaa, kauppiasta tai muuta yrittäjää tai kansalaisjärjestön edustajaa. Vaikka näiden kolmen roolin keskinäinen järjestys vaihtelee naisten ja miesten yleisimpien henkilölähderoolien joukossa, niiden osuudet ovat naisia ja miehiä toisiinsa verrattaessa suhteellisen tasaisia.

Kunnan viranhaltijoina naisia haastatellaan yhtä paljon kuin miehiä. Tämän päätoimittajat arvelivat johtuvan siitä, että kunnassa on tasaisesti naisia ja miehiä töissä. Myös kansalaisjärjestöissä ja yhdistyksissä vaikuttavat yhtä lailla naiset kuin miehetkin, ja näin ollen he myös päätoimittajien mukaan valikoituvat haastateltaviksi tasaisesti. Paikallislehdissä on tapana haastatella paljon yrityksiä. Yritykset ovat usein pieniä, ja pienten yritysten johdossa on myös usein naisia. Yksi lehti nosti esiin myös sen, että nais- ja miesyrittäjiä halutaan valita haastateltaviksi tietoisesti tasapuolisesti.

Koska naisia ja miehiä haastatellaan melko tasaveroisesti näissä kolmessa suuressa juttuaihe- ja henkilölähdekategoriassa – kunta-/aluehallinto, yritysmaailma ja kansalaisjärjestöt – sillä on mielestäni oma positiivinen vaikutuksensa naisten näkyvyyteen ja siihen, että naisten osuus kaikista paikallislehtien haastateltavista on jopa 45 %.

4. Naisnäkökulma otetaan huomioon juttuaiheissa

Haastattelemini päätoimittajien edustamissa lehdissä ei ole virallisia ohjeistuksia siitä, kuinka eri sukupuolet tulisi ottaa huomioon juttuja tehtäessä. Haastateltavien sukupuolet ja roolit tulevat kuitenkin keskusteluun silloin, kun mietitään juttuaiheita ja näkökulmia. Lehdet haluavat palvella paikallisia lukijoita monipuolisesti, mikä näkyy pyrkimyksenä tarjota sekä naisille että miehille tasapuolisesti luettavaa. Tällöin juttujen yhteydessä mietitään myös nais- ja miesnäkökulmia.

Kaksi päätoimittajaa nosti esiin sen, että myös toimittajan oma sukupuoli ja kiinnostuksen kohteet voivat vaikuttaa haastateltavien valintaan: naistoimittajat valitsevat kenties haastateltavikseen enemmän naisia kuin miehiä.

Nais- ja mieshaastateltavien määriä tarkkaillaan päätoimittajien mukaan oikeastaan vain silloin, kun tehdään henkilöhaastatteluja. Niihin halutaan valita tasapuolisesti paikkakunnalla asuvia naisia ja miehiä. Naisten ja miesten määrät saattavat tulla keskusteluun myös silloin, jos juttuun tarvitaan enemmän kuin kaksi asiantuntijaa. Tällöin varmistetaan, etteivät haastateltavat ole pelkästään naisia tai pelkästään miehiä.

Haastattelujeni perusteella vaikuttaa siis siltä, että vaikka nais- ja mieshaastateltavien määriä ei toimituksissa tarkkaillakaan, naiset pääsevät silti melko tasavertaisesti esiin toimitusten tavanomaisissa juttuprosessien vaiheissa, kuten juttuaiheiden ja näkökulmien ideoinnissa ja toteutuksessa.

4.8 Tulosten yhteenvetoa: Miten naisten ääni kuuluisi vielä paremmin?

Naisten osuutta ja näkyvyyttä paikallislehtien haastateltavina voisi kuitenkin vielä parantaa. Se, miksi naishaastateltavien osuus on 45 % eikä 50 %, voi johtua esimerkiksi seuraavista seikoista:

1. Kirittävää riittää perinteisillä nais- ja miesvaltaisilla aloilla ja urheilussa

Suurimmat erot nais- ja mieshaastateltavien yleisimmissä rooleissa voidaan havaita, kun tarkastellaan henkilölähteitä kasvatus- ja koulutusalailla, urheilussa ja talous- ja elinkeinoelämässä. Naisia haastatellaan kasvatus- ja koulutusalailla suhteellisesti enemmän kuin miehiä, ja taloutta ja elinkeinoelämää käsittelevissä jutuissa henkilölähde oli useammin mies kuin nainen. Kaikkein eniten miehiä haastatellaan urheiluun liittyvissä teemoissa.

Päätoimittajat katsoivat erojen johtuvan siitä, että kasvatus- ja opetusala on naisvaltainen, talous- ja elinkeinoelämä miesvaltainen. Tulos tuntuu noudattelevan perinteistä jakoa maskuliinisina pidettyihin ”koviin” uutisiin (talous) ja feminiinisinä pidettyihin ”pehmeisiin” uutisiin (kasvatus ja opetus) (ks. esim. Ruoho & Torkkola 2010, 64).

Urheilu- ja seuratoiminnassa on päätoimittajien mukaan enemmän miehiä kuin naisia, ja myös paikkakuntien suosituimmat ja seuratuimmat urheilulajit saattavat olla sellaisia,

joissa miehet dominoivat. On vaikea haastatella naista, jos toiminnassa ei kerta kaikkiaan ole mukana naisia.

Vaikka yksi naisvaltainen ala (kasvatus ja opetus) ja yksi miesvaltainen ala (talous) kompensoisivatkin toisensa nais- ja mieshaastateltavien määrissä, urheilun saralla ero on niin suuri mieshaastateltavien hyväksi, että sitä voi mielestäni pitää yhtenä todennäköisenä syynä siihen, ettei naishaastateltavien osuus kaikista haastateltavista nouse 50 %:iin. Tätä päätelmää vahvistaa myös se, että paikallislehdissä kirjoitetaan varsin paljon urheilusta: kilpaurheilu on paikallislehtikilpailusta saatujen tulosten mukaan paikallislehtien neljänneksi yleisin juttuaihe.

Haastateltavieni joukossa löytyi kuitenkin intoa rikkoa kaavoja ja sukupuoleen liittyviä stereotyyppioita, jos mahdollisuus siihen tarjoutuu. Stereotyyppioiden purkaminen vaatii kuitenkin aikaa ja myös vaivaa, ja toimituksissa on pienten resurssien vuoksi yleensä kiire.

2. Haastateltavia ei aina voi valita

Pienillä paikkakunnilla haastateltavien kirjo ei ole järin suuri. Toimittajilla ei aina ole mahdollisuutta vaikuttaa siihen, kenet saa haastateltavaksi – saatikka siihen, onko haastateltava nainen vai mies. Tärkein seikka haastateltavien valinnassa on päätoimittajien mukaan haastateltavan asiantuntemus ja se, että juttuun saadaan jutun aiheen kannalta paras lähde.

3. Tiedostavuutta pitäisi lisätä

Päätoimittajien haastatteluissa kävi ilmi, että haastateltavien sukupuolta ja rooleja olisi hyvä miettiä toimituksissa enemmänkin. Arkisessa toimitustyössä haastateltavien valintaan vaikuttavat useinkin totutut, tiedostamattomat käytännöt.

Haastattelemissani paikallislehtien toimituksissa ei mitata nais- ja mieshaastateltavien määriä tietokoneohjelmilla eikä kynä ja paperi -metodilla. Virallisia linjauksia haastateltavien valinnasta – sukupuolesta tai määrästä – ei toimituksissa ole.

5 Pohdinta

Tässä luvussa pohdin tutkimukseni keskeisiä tuloksia ja arvioin tutkimukseni luotettavuutta sekä omaa työskentelyäni.

5.1 Tulosten arviointi

Vuoden 2018 paikallislehtikilpailun yksi mielenkiintoisimmista tuloksista oli se, että naiset pääsevät paikallislehdissä verrattain usein haastateltaviksi. Naisten osuus kaikista haastateltavista oli 45 %. Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää tekijöitä, mistä tämä johtuu, ja sitä, ovatko paikallislehdet kenties jotenkin tasapuolisempia haastateltavien valinnassaan kuin muut uutismediat.

Tutkimukseni perusteella yksi tärkeimpiä naisten näkyvyyteen vaikuttavia tekijöitä on paikallislehtien sisältö. Paikallislehtien päätoimittajien mukaan paikallislehdissä korostuvat tavallisesta elämästä ammentavat juttuaiheet. Niissä ei juurikaan kirjoiteta valtakunnan politiikasta tai suurista yrityksistä, jotka ovat miesvaltaisia. Siksi myös naishaastateltavia on enemmän. Naiset pääsevät esiin, koska juttuaiheiden kirjo on paikallislehdissä monipuolinen.

Myös paikallislehtikilpailusta saadut tulokset tukevat päätoimittajien käsitystä. Vain noin puolet paikallislehtien jutuista on uutisia. Paikallislehtien yleisimpiä juttuaiheita ovat kulttuuri ja viihde ja vasta toiseksi yleisimpiä poliittinen päätöksenteko ja kunta- ja aluehallinto. Vielä kymmenen vuotta sitten asia oli toisin: vuonna 2009 tehdyn tutkimuksen mukaan paikallislehdissä kirjoitettiin eniten työ- ja elinkeinoelämään liittyviä juttuja (Ojajärvi 2014b, 41–42).

Sisältönsä vuoksi paikallislehdillä katsotaankin olevan oma erityinen luonteensa uutismedian ja yleisaikakauslehden rajapinnassa (Ojajärvi 2014b, 52). Tämä on syytä muistaa paikallislehtien nais- ja mieshaastateltavien roolien tulkinnassa. Voisi ajatella, että paikallislehtien ihmisläheisten aiheiden vuoksi niissä on melko paljon ”pehmeitä” uutisia, mikä puolestaan nostaa naisia suhteessa enemmän esiin. Pehmeät uutiset on perinteisesti mielletty feminiinisiksi, ja niitä ovat esimerkiksi henkilöjutut (Ruoho & Torkkola 2010, 64).

Paikallislehdissä korostuvat paitsi tavalliset, arkiset aiheet myös ns. tavalliset kansalaiset, jotka edustavat jutuissa vain itseään. Suurin osa paikallislehtien haastateltavista on tavallisia kansalaisia, ja se on myös yleisin naishaastateltavien rooli. Tämä vahvistaa naisen äänen kuuluuutta paikallislehdissä. Mieshaastateltavien joukossa tavallisen kansalaisen

rooli on toiseksi yleisin. Vuoden 2015 GMMP-raportin mukaan naiset esiintyvät suomalaisissa uutismedioissa usein yleisen mielipiteen (44 %) tai henkilökohtaisten kokemusten (39 %) esittäjinä ja vain harvoin asiantuntijoina (17 %) (esim. Mannila 2017, 18). Vaikka paikallislehtikilpailun tulokset vahvistavat tätä tulosta, tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia juuri paikallislehtien ihmisläheisen luonteen vuoksi. Paikallislehdissä kirjoitetaan suhteessa paljon enemmän ihmisläheisiä juttuja kuin vaikkapa tiede- tai teknologiajuttuja.

Naiset saavat äänensä kuuluviin paikallislehdissä verrattain hyvin myös siksi, että naisia ja miehiä haastatellaan melko tasaveroisesti kolmessa suuressa henkilölähdekategoriassa: kunnan viranhaltijat, kauppiaat ja yrittäjät sekä kansalaisjärjestöjen edustajat. Paikallislehtien päätoimittajien mukaan tämä johtuu siitä, että naiset ovat päässeet paikallistasolla tasa-arvoisesti erilaisiin asemiin.

Naisten näkyvyyttä paikallislehdissä voi parantaa myös se, että nais- ja miesnäkökulmista puhutaan toimituksissa. Vaikka haastattelemisani paikallismedioiden toimituksissa sukupuoli ei sinänsä ole haastateltavien valinnassa kaikkein tärkein kriteeri, se tulee oman tulkintani mukaan aika luontevasti keskusteluun paikallislehdissä silloin, kun mietitään juttuja ja näkökulmia. Lehdet haluavat palvella lukijoitaan monipuolisesti, mikä tarkoittaa sekä nais- että miesnäkökulman huomioon ottamista.

Paikallislehdet ovat siis pelkästään naishaastateltavien osuutta (45 %) tarkasteltaessa hyvinkin tasa-arvoisia, kun lukua verrataan vaikka vuoden 2015 GMMP-raportin Suomea koskevaan tulokseen (27 %) tai Tasa-arvobotin laskemiin prosenttiosuuksiin suomalaisista uutismedioista. Täytyy kuitenkin muistaa paikallislehtien erityisluonne eli se, että uutisten lisäksi niissä on myös paljon aikakauslehtimäistä sisältöä, jossa ihmisläheiset ja tavallisen elämän aiheet ja tavalliset kansalaiset pääsevät esiin.

Omassa työssäni sukupuolten tasa-arvolla tarkoitettiin muutakin kuin numeroita. Kun tarkastellaan lähemmin haastateltavien rooleja, niissä voidaan nähdä kauan vallinneita ja totuttuja valtarakenteita. Paikallislehtikilpailusta saatujen tulosten mukaan miehiä haastateltiin ylivoimaisesti eniten urheilualan edustajina, kun taas urheilualan rooli ei ollut naishaastateltavien viiden yleisimmän roolin joukossa ollenkaan. Tämän paikallislehtien päätoimittajat katsoivat johtuvan siitä, että miehiä on mukana urheilu- ja seuratoiminnassa paljon enemmän kuin naisia.

Miehiä haastateltiin naisia useammin myös talous- ja elinkeinoelämää käsittelevissä jutuissa. Naiset taas pääsivät haastateltavina miehiä paremmin esiin kasvatus- ja opetus- alalla. Haastattelemieni päätoimittajien mukaan nämä erot johtuvat siitä, että talousala on miesvaltainen, kasvatusala naisvaltainen.

Pohtia voi myös sitä, miksi juuri naiset esiintyvät paikallislehdissä useammin tavallisina kansalaisina kuin miehet ja miksi naisten ääni kuuluu erityisen hyvin juuri arkisissa, joka-päiväisiin asioihin liittyvissä asioissa. Kaksi haastattelemaani päätoimittajaa arveli tämän johtuvan siitä, että naiset ovat avoimempia kertomaan elämästään julkisuudessa kuin miehet. Tähän kysymykseen voisi kenties pureutua syvällisemmin jatkotutkimuksen kautta.

Kun mietitään sitä, kuinka tasa-arvo loppujen lopuksi toteutuu paikallislehtien haasteltavien rooleissa, edellä mainitut erot näyttävät heijastelevan yhteiskunnallisen vallan jakautumista, jossa miehet hallitsevat talousalaa ja naiset kasvatus- ja opetusalaa. Urheiluun liittyvissä asioissa kysytään miehen mielipidettä, ja arkisissa ja ihmisläheisissä jutuissa naiset kommentoivat tavallisen kansalaisen roolista käsin. Ilahduttavaa on se, että sekä naiset ja miehet pääsevät melko tasapuolisesti haastateltaviksi kunta- ja aluehallinnon viranhaltijoina, kauppiaina ja yrittäjinä sekä kansalaisjärjestöjen edustajina.

Haastateltavien rooleja pohtiessa on syytä muistaa paikallislehtien erityisluonne uutismedian ja yleisaikakauslehden välissä. Täytyy myös huomata, että keskityin tutkimuksessani nais- ja mieshaastateltavien viiteen yleisimpään rooliin, joten useita aloja jäi myös tarkasteluni ulkopuolelle.

Jos naishaastateltavien osuutta haluttaisiin vielä nostaa 50 %:iin, pitäisi kiinnittää huomiota juuri nais- ja miesvaltaisten alojen haastateltavien valintaan. Varsinkin urheilussa miehiä haastatellaan selvästi enemmän kuin naisia. Haastatteluissani päätoimittajien kanssa kävi ilmi, ettei sukupuolta ajatella aktiivisesti sillä hetkellä, kun haastateltavaa valitaan, vaan tärkeintä on lähteen asiantuntemus. Juttuun halutaan saada paras asiantuntija. Haastatteluissa tuli myös esiin, että pienillä paikkakunnilla haastateltavia ei aina voi valita, vaan on otettava se, kenet saa.

Loppujen lopuksi kuitenkin juuri toimittajat ovat niitä, joilla on muutoksen avaimet käsissään. He voivat omilla valinnoillaan vaikuttaa siihen, ylläpitävätkö he vanhoja totuttuja käytänteitä vai pyrkivätkö aktiivisesti käyttämään luovuuttaan myös haastateltavien valinnassa ja sitä myötä sukupuolten tasa-arvon edistämisessä. Vaikka toimitustyö on hektistä, välillä on syytä tarkastella omia työtapojaan, kyseenalaistaa omia valintojaan ja pohtia, valitseeko talousjutun asiantuntijaksi automaattisesti miehen tai löytäisikö tänään urheilun

asiantuntijaksi naispuolisen haastateltavan. Haastattelemissani toimituksissa löytyi muutoshalua sukupuoliin liittyvien stereotyyppien purkamiseen.

Ja muutoksia on todella mahdollista tehdä. Ruotsissa paikallislehti Västerbottens-Kuriren otti asiakseen etsiä aktiivisesti naisia haastateltavikseen myös miesvaltaisilla aloilla politiikasta talouteen. Toimitus sai kasvatettua naishaastateltavien osuuden 23 %:sta 49 %:iin. Siihen meni tosin 12 vuotta. (Falck 2014, 57.)

Haastattelemissani paikallislehdissä nais- ja mieshaastateltavien osuuksia ei mitata tietokoneohjelmilla eikä tukkimiehen kirjanpidollakaan – eikä pelkkä määrien mittaaminen välttämättä sukupuolten tasa-arvoa edistäkään. Paikallislehdet eivät ehkä tietoisesti ole tasa-arvon edelläkävijöitä haastateltavien valinnassaan, mutta jotain ne tekevät luontaisesti oikein. Kolme haastattelemaani paikallislehteä eivät toki edusta koko paikallislehtikenttää, mutta näissä lehdissä oli mielestäni oivallettu hyvin se, että tasa-arvoa tuotetaan jo juttuaiheissa. Se, mitä kirjoitetaan, on tasa-arvon kannalta merkityksellisempää kuin se, montako jutun haastateltavista on naisia ja montako miehiä.

Numerot kuitenkin usein tekevät abstraktimmankin asian näkyväksi ja konkreettisemmaksi. Tasa-arvobotti on käytössä jo 15 suomalaisessa uutismediassa. Kun nais- ja mieshaastateltavien määrien seuraaminen tulee osaksi toimitusten arkirutiinia, tasa-arvo myös pysyy mielessä, keskusteluissa ja työkäytännöissä paremmin.

5.2 Tutkimusmenetelmien arviointi

Tutkimuksessani käytin sekä valmista aineistoa eli paikallislehtikilpailuun osallistuneiden lehtien kvantitatiivisesta sisällönerittelystä saatuja tuloksia että itse keräämääni aineistoa, joka koostui kolmesta puolistrukturoidusta haastattelusta.

Koska käytin tutkimukseni toisena aineistona valmista aineistoa, en pysty esittämään omakohtaisia kokemuksia esimerkiksi kyselylomakkeen laatimisesta tai muista tilastointiin liittyvistä seikoista. Voin kuitenkin esittää yleisiä huomioita, jotka liittyvät tulosten tulkitaan ja hyödyntämiseen.

Paikallislehtien arviointiprojektin aikana journalismin ja kulttuuri- ja media-alan opiskelijat tekivät 87 paikallislehden jokaiselle jutulle kvantitatiivisen sisällönerittelyn valmista Webropol-kyselylomaketta käyttäen. Projekti oli työläs ja edellytti sitä, että jokaisen lehden jokainen juttu oli todellakin luettu. Tutkimukseni yksi epävarmuustekijä liittyy siihen, että yhtä ja

samaa projektia oli tekemässä yhteensä 13 opiskelijaa, joista kunkin oma kiinnostus, paneutuminen ja huolellisuus voivat vaihdella. En voi tietää, kuinka paljon kukin on todella miettinyt asioita kyselylomaketta täyttäessään. Kussakin analysoimassani neljässä taulukossa on esimerkiksi kohta ”Muu”, ja tätä muu-kategoriaa ilmentävä pylväs on joissain taulukoissa melko suurikin. Arvoitukseksi jää, minkälaisia henkilölähderooleja on päätenyt muu-kategoriaan ja miksi.

Henkilölähteitä naisiin ja miehiin luokiteltaessa jako tapahtui puhtaasti henkilön nimen perusteella. On tietysti mahdollista, että joskus opiskelija on voinut tulkita sukupuolen väärinkin. On olemassa erisnimiä, jotka voivat olla sekä miehen että naisen nimiä. Itsekin mietin erään ruotsinkielisen nimen kohdalla, onko kyseessä nainen vai mies. Tarkistin asian lopulta Googlasta.

On myös huomioitava, että analysoimani taulukoiden prosenttiluvut ovat vain suuntaa-antavia eivätkä tarkkoja, absoluuttisia prosenttilukuja. Tämä johtuu siitä, että sisällönerittelyssä oli kysymyksiä, joiden vastauksiksi oli mahdollista valita useampiakin vaihtoehtoja. Tällöin yhden kysymyksen eri vastausvaihtoehtojen yhteenlasketut osuudet saattavat ylittää sata prosenttia. Vaikka prosenttiluvut ovat suuntaa-antavia, aineiston määrä (87 lehteä, 3027 juttua, 1528 henkilölähteellistä juttua) on kuitenkin niin mittava, että kyselylomakkeen vastauksista pystyy varsin luotettavasti päättämään asioiden välisiä *suhteita*.

Naishaastateltavien osuus (45 %) kaikista paikallislehtikilpailuun osallistuneiden lehtien haastateltavista on kuitenkin täsmällinen, laskennallisesti määritetty prosenttiluku. Tätä prosenttilukua käytin myös tutkimukseni lähtökohtana, jonka mukaan naiset pääsevät paikallislehdissä ääneen verrattain usein. On kuitenkin mahdollista, että prosenttiluku on noinkin hyvä siksi, että kyseessä on todellakin kilpailu. Paikallislehdet lähettivät kilpailuun yhden numeron, jonka ne ovat itse saaneet valita joltakin ennalta määrätyistä kolmesta viikosta. Kenties ne ovat valinneet lehden, jossa nais- ja mieshaastateltavien osuudet ovat yhtä suuret. On myös mahdollista, että ne ovat valinneet lehden, jonka ulkoasu on toimituksen mielestä ollut hyvä tai jossa on ollut paljon kulttuuriaiheisia uutisia – tai mistä vain tärkeäksi kokemastaan syystä.

Huomattava on myös, että käsittelin tutkimuksessani nimenomaan painettuja lehtiä. Minulla ei ole tietoa siitä, mikä naishaastateltavien osuus on paikallislehtien verkkolehtien osalta tai miten verkkoympäristö vaikuttaisi naishaastateltavien osuuteen tai rooleihin.

Toisena tutkimusaineistonani olivat kolmen paikallislehden päätoimittajan puolistrukturoidut haastattelut, joille tein laadullisen sisällönanalyysin. Laadullisen tutkimuksen onnistumista arvioitaessa on olennaista pohtia sen luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 158). Kolme lehteä ja päätoimittajaa on tietysti hyvin pieni määrä koko paikallislehtikentässä. Sattumalla on paljon merkitystä haastateltavien vastauksissa, enkä voi tehdä haastattelujen perusteella yleistyksiä kaikista paikallislehdistä. Tavoitteenani olikin pikemminkin kuvata ja ymmärtää ilmiötä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98).

Valitsin juuri nämä lehdet siksi, että niissä naisten ja miesten osuudet haastateltavista olivat paikallislehtikilpailuun lähetetyssä printtilehdessä yhtä suuret, 50 % naisia ja 50 % miehiä. Toki kyseessä on lehden yksi paikallislehtikilpailuun lähetetty printtinumero. On todennäköistä, että nais- ja mieshaastateltavien osuudet vaihtelevat lehden eri numeroissa.

Tein haastattelut puhelimitse, ja nauhoitin puhelut. Henkilökohtaisessa haastattelussa olisin voinut tehdä myös havaintoja haastateltavista ja kenties pystynyt vielä syventämään haastattelua. Haastateltavani olivat kuitenkin eri puolilta Suomea, joten tämän tutkimuksen puitteissa minulla ei ollut aikaa eikä mahdollisuutta matkustaa paikan päälle. Mielestäni sain selville haastattelujen olennaisen asiasisällön myös puhelimitse.

Tutkimustulokseni ovat yleisiä havaintoja, jotka kuitenkin paikallislehtikilpailun tulosten osalta perustuvat varsin mittavaan aineistoon. Siinä mielessä tutkimukseni antaa hyvää yleistietoa pohjaksi sukupuolten tasa-arvoa koskeville jatkotutkimuksille.

5.3 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Kun keksin tutkimusaiheeni, lähdin tutkimaan sitä innolla ja mielenkiinnolla. Olin tyytyväinen, että olin löytänyt aiheen, jota tutkimalla ajattelin samalla tekeväni ”jotakin hyödyllistä”. Opinnäytetyöprosessiin liittyi paljon oppimista, valintoja, päätöksiä ja kirjoittamista. Jälkikäteen ajateltuna on varmaan paljonkin asioita, joita olisin voinut tehdä toisin. Olisin voinut vaikkapa haastatella päätoimittajia sellaisista paikallislehdistä, joiden tiesin kiinnostavan huomiota sukupuolten tasa-arvoon haastateltavien valinnassa. Henkilölähderooleja tutkiessani olisin kenties voinut tarkastella vielä useampiakin rooleja. Nyt keskityin kunkin tarkasteleman kategoriin (kaikki paikallislehtien haastateltavat, naishaastateltavat, mieshaastateltavat) viiteen yleisimpään rooliin. Esimerkiksi asiantuntijat jäävät nyt roolina tutkimukseni ulkopuolelle. Valintoja pitää kuitenkin tehdä, ja valitsemisen taitoa tuli tämän prosessin aikana harjoiteltua.

Pitkän tutkimus- ja kirjoitusprosessin aikana ei voi myöskään välttyä siltä, että välillä mieleen hiipii epävarmuus. Vaikka pidinkin tutkimusaihetta tärkeänä, hain siitä tietoa, luin, kirjoitin, haastattelin ja analysoin, saattoi kesken kaiken tulla mieleen ajatus, että teenkö sittenkään mitään hyödyllistä – vai teenkö kenties hallaa. Kun kirjoitan analyysiini, että naisia haastatellaan kasvatusalan juttuihin enemmän kuin miehiä ja miehet dominoivat urheiluiheisten juttujen haastateltavina, toistan samaa virttä, jota on veisattu jo vuosikausia. Välillä tuntui siltä, että omalla kirjoittamisellani vain vahvistan samoja, kauan vallinneita stereotypioita ja sukupuolirooleja.

Nyt kun prosessi on ohi, ajattelen onneksi jälleen samoin kuin tutkimusta aloitellessani. Uskon, että tutkimuksestani on sittenkin enemmän hyötyä ja että se antaa monelle ajattelamisen aihetta.

Lähteet

Alastalo, M. & Åkerman, M. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: Faktojen jäljillä. Teoksessa Ruusu vuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.), s. 372–392. Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere.

Autio, N. Naiset esiin lehdissä – montako naista jutuissa esiintyy, ja missä roolissa he ovat? Suomen Lehdistö. 30.1.2019. Luettavissa: <https://suomenlehdisto.fi/naiset-esiin-lehdissa-montako-naista-jutuissa-esiintyy-ja-missa-roolissa-he-ovat/>. Luettu: 4.3.2019.

Djerf-Pierre, M. 2007. The Gender of Journalism. The Structure and Logic of the Field in the Twentieth Century. Luettavissa: https://www.researchgate.net/publication/273054543_The_gender_of_journalism_the_structure_and_logic_of_the_field_in_the_twentieth_century. Luettu: 4.3.2019.

Djerf-Pierre, M. 2011. Gender equality, journalism and the good society. Luettavissa: https://www.researchgate.net/publication/232998770_The_Difference_Engine. Luettu: 4.3.2019.

Edström, M. & Mølster, R. (eds.). 2014. Making Change. Nordic Examples of Working Towards Gender Equality in the Media. Nordicom. Göteborg. Luettavissa: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/37362>. Luettu: 4.3.2019.

Falck, G. 2014. Gender equality in the newsroom. Teoksessa Edström, M. & Mølster, R. (eds.). Making Change. Nordic Examples of Working Towards Gender Equality in the Media, s. 56–59. Nordicom. Göteborg. Luettavissa: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/37362>. Luettu: 4.3.2019.

Halonen, I. 1999. Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille. Acta Universitatis Tamperensis 669. Tampereen yliopisto.

Honkonen, M. 2018. Journalismi jää kauas tasa-arvosta. Journalisti. 17.8.2018. Luettavissa: <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2018/9/aina-vain-kolmannes-naisia/>. Luettu: 4.3.2019.

Jokinen, A., 2010. Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L. & Juvonen, T. (toim.). Käsikirja sukupuoleen, s. 128–139. Vastapaino. Tampere.

- Kantola, J. 2010. Sukupuoli ja valta. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L. & Juvonen, T. (toim.). Käsikirja sukupuoleen, s. 78–87. Vastapaino. Tampere.
- Koljonen, K. 2013. Kriisi journalismissa. Kansakunnan katastrofit ja muuttuva professio. Akateeminen väitöskirja. Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere. Luettavissa: <https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68196/978-951-44-9187-0.pdf> Luettu: 4.3.2019.
- Korvajärvi, P. 2010. Sukupuolistunut ja sukupuolistava työ. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L. & Juvonen, T. (toim.). Käsikirja sukupuoleen, s. 183–196. Vastapaino. Tampere.
- Kuutti, H. 2012. Mediasanasto. MediaDoc Oy. Jyväskylä.
- Lehtisaari, K. (toim.). 2014. Sanomalehti uudessa mediamaisemassa. Mediafoorumi. Helsinki.
- Mannila, S. 2017. Women and men in the news. Report on gender representation in Nordic news content and the Nordic media industry. TemaNord 2017:527. Nordic Council of Ministers 2017. Rosendahls. Denmark. Luettavissa: <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1092200/FULLTEXT01.pdf>. Luettu: 4.3.2019.
- Mäkelä, A., Puustinen, L. & Ruoho, I. (toim.). 2006. Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Gaudeamus. Helsinki.
- Niemi, M. & Pitkänen, V. 2016. Gendered use of experts in the media: Analysis of the gender gap in Finnish news journalism. Public Understanding of Science 1 – 14. Sage. Luettavissa: https://www.academia.edu/20358360/Gendered_use_of_experts_in_the_media_Analysis_of_the_gender_gap_in_Finnish_news_journalism. Luettu: 4.3.2019.
- Ojajärvi, S. 2014a. Keskitetysti paikallista? Paikallislehdistön asema median murroksessa. Teoksessa Lehtisaari, K. (toim.). Sanomalehti uudessa mediamaisemassa, s. 86–94. Mediafoorumi. Helsinki.
- Ojajärvi, S. 2014b. Suomalainen paikallislehti. Perhealbumista journalismin uudistajaksi? Tutkimusraportti. Helsingin yliopisto. Luettavissa: https://blogs.helsinki.fi/crc-centre/files/2014/04/suomalainen_paikallislehti_raportti.pdf. Luettu: 4.3.2019.
- Paasonen, S. 2010. Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L. & Juvonen, T. (toim.). Käsikirja sukupuoleen, s. 39–49. Vastapaino. Tampere.

Puustinen, L., Ruoho, I. & Mäkelä, A. 2006. Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Mäkelä, A., Puustinen, L. & Ruoho, I. (toim.). Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen, s. 15–44. Gaudeamus. Helsinki.

Ruoho, I. 2006. Julkisuudet, naiset ja journalismi. Teoksessa Mäkelä, A., Puustinen, L. & Ruoho, I. (toim.). Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen, s. 171–192. Gaudeamus. Helsinki.

Ruoho, I. & Torkkola, S. 2010. Journalismin sukupuoli. Vastapaino. Tampere.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.). 2010. Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere.

Sanomalehtien Liitto 2019. Sanasto. Luettavissa: <https://www.sanomalehdet.fi/sanomalehtitieto/sanasto>. Luettu: 4.3.2019.

Saresma, T., Rossi, L. & Juvonen, T. (toim.). 2010. Käsikirja sukupuoleen. Vastapaino. Tampere.

Siivonen, J. 2015. Who makes the news? Global Media Monitoring Project 2015. National report. Finland. WACC. Luettavissa: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/imported/reports_2015/national/Finland.pdf. Luettu: 4.3.2019.

Simola, K. 2019. Naisia alimmillaan viidennes – sukupuolten tasa-arvo mediassa on heikkoa. Suomen Lehdistö. 30.1.2019. Luettavissa: <https://suomenlehdisto.fi/naisia-alimmillaan-viidennes-sukupuolten-tasa-arvo-mediassa-on-heikkoa/>. Luettu: 4.3.2019.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a. Sukupuoli. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli>. Luettu: 4.3.2019.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b. Sukupuolentutkimus. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolentutkimus>. Luettu: 4.3.2019.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019c. Sanasto. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sanasto>. Luettu: 4.3.2019.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019d. Sukupuolentutkimuksen suuntauksia. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolentutkimus/sukupuolentutkimuksen-suuntauksia>. Luettu: 4.3.2019.

Tiiri, S. 2.12.2018. Paikallislehtiraadin ohjaaja ja raatityössä käytetyn sisällönerittelyn kehittäjä. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Henkilökohtainen tiedonanto. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

WACC (World Association for Christian Communication) 2015. Who makes the news? Global Media Monitoring Project 2015. Luettavissa: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2015/global/gmmp_global_report_en.pdf. Luettu: 4.3.2019.

WACC 2019. Who makes the news? Background. Luettavissa: <http://whomakesthe-news.org/gmmp>. Luettu: 4.3.2019.

Yläjärvi, E. & Ubaud, A. 2018. Naisten osuus HS:n jutuissa on kolmannes, ja se on liian vähän – Sitoudumme edistämään tasa-arvoa, laskuri kertoo HS:n tilanteen reaaliajassa. Helsingin Sanomat. 8.3.2018. Luettavissa: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005594582.html>. Luettu: 4.3.2019.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

Nais- ja mieshaastateltavien määrät paikallislehdissä

- Kiinnitättekö lehdessänne huomiota nais- ja mieshaastateltavien määriin?
- Mittaatteko/lasketteko nais- ja mieshaastateltavien määriä jotenkin? (Jos kyllä, niin miten?)
- Keskusteletteko nais-/mieshaastateltavien määristä toimituksessa?

Nais- ja mieshaastateltavien roolit paikallislehdissä

- Kun etsitte haastateltavaa esimerkiksi jonkun ammatin, järjestön tms. edustajaksi, mietittekö siinä yhteydessä haastateltavan sukupuolta?
- Mitä pohdintoja silloin käytte?

Haastateltavien valinta ja sukupuoli

- Mitkä seikat haastateltavien valinnassa ovat tärkeimpiä?
- Kun haastateltavaa valitaan, millainen merkitys on haastateltavan sukupuolella?
- Saavatko toimittajat ohjeistusta haastateltavien valintaan?

Naisten näkyvyys paikallislehdissä

- Paikallislehtikilpailusta kerätyn tilastoaineiston mukaan paikallislehdissä naisia haastatellaan useammin kuin muissa uutismedioissa. Mistä luulet tämän johtuvan?
- Millaisia ovat oman lehtenne yleisimmät juttuaiheet?

Paikallislehtien haastateltavien yleisimmät roolit paikallislehtikilpailun mukaan

- Kommentoi seuraavia yleisimpiä paikallislehtihaastateltavien rooleja ja niiden sukupuolijakaumaa:
 - 1) Kunta-/aluehallinnon viranhaltija (esim. kunnaninsinööri, kaupunginjohtaja, nuorisosihteeri) - Miehet ja naiset melko tasapuolisesti haastateltavina.
 - 2) Tavallinen kansalainen, joka edustaa jutussa vain itseään – Naishaastateltavat selvästi yleisempiä kuin mieshaastateltavat.
 - 3) Urheilija, aktiiviharrastaja, valmentaja, liikunnanohjaaja jne. – Mieshaastateltavat selvästi yleisempiä kuin naishaastateltavat.
 - 4) Kauppias, muu yrittäjä, pienyrittäjä – Miehet ja naiset melko tasapuolisesti haastateltavina.
 - 5) Talous- ja elinkeinoelämän edustaja – Mieshaastateltavat yleisempiä kuin naishaastateltavat.

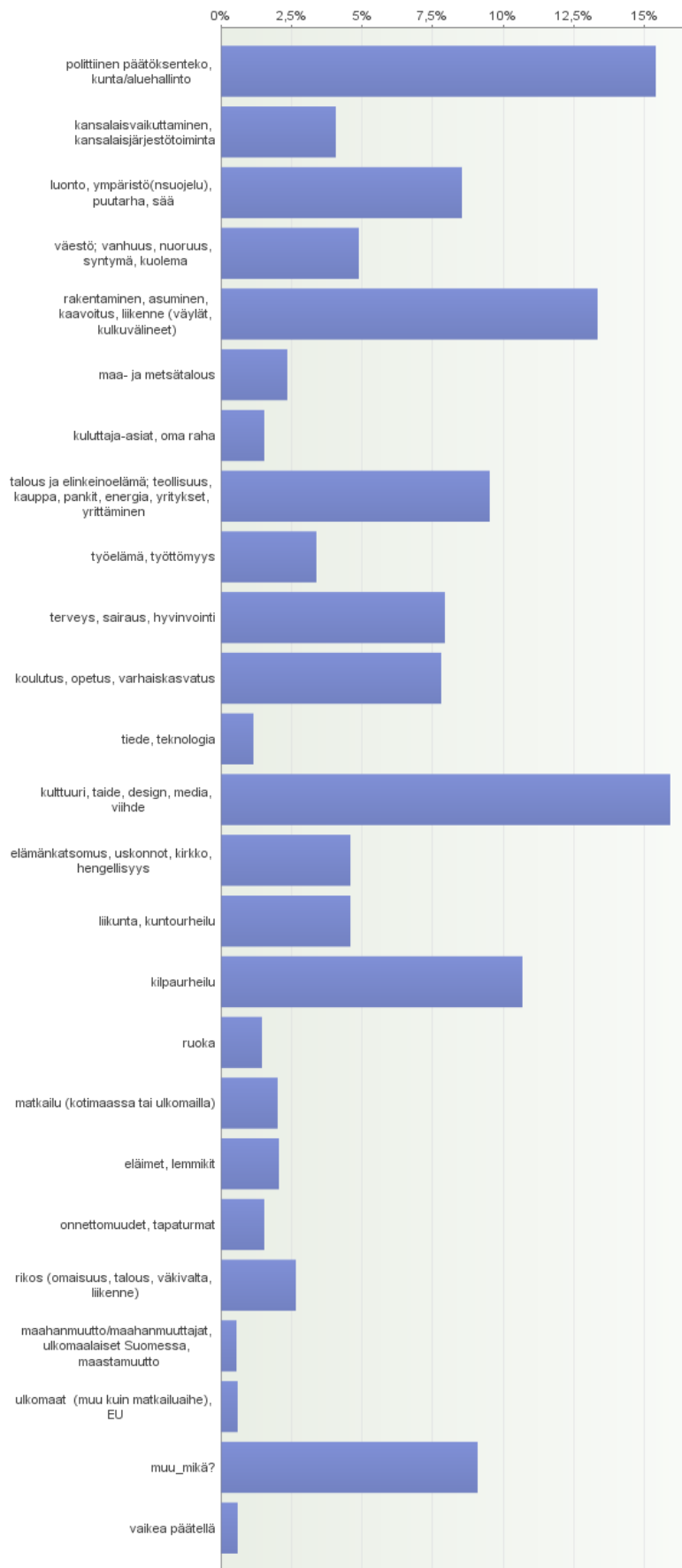
6) Kansalaisaktiivi tai kansalaisjärjestön edustaja – Naiset ja miehet melko tasapuolisesti haastateltavina.

7) Koulutuksen/kasvatuksen ammattilainen – Naishaastateltavat yleisempiä kuin mieshaastateltavat.

Paikallislehtien toimitusten käytännöt

- Pitäisikö nais- ja mieshaastateltavien määriä ja rooleja miettiä toimituksissa enemmän?
- Miksi käytännöt haastateltavien valinnassa ovat monessa toimituksessa edelleen niin sukupuolittuneita?

Liite 2. Paikallislehtien yleisimmät juttuaiheet (yli 100 %, n = 3027 juttua)

Liite 3. Paikallislehtien haastateltavien roolit
(yli 100 %, n = 1528 henkilölähteellistä juttua)

